

PERSOONALLINEN SAA OLLA MUTTEI PÖLJÄ
– Selvitys viittomakielentulkkiä kokemista paineista
ulkonäköön ja ulkoiseen olemukseen liittyen

Laura Lepistö ja Heidi Luusua
Opinnäytetyö, kevät 2010
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Diak Länsi, Turku
Viittomakielentulkin
koulutusohjelma
Viittomakielentulkki (AMK)

TIIVISTELMÄ

Laura Lepistö & Heidi Luusua. Persoonallinen saa olla, muttei pöljä – Selvitys viittomakielentulkkiensa kokemista paineista ulkonäköön ja ulkoiseen olemukseen liittyen. Turku, kevät 2010, 85 s., 5 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Turun toimipaikka, Viittomakielentulkki koulutusohjelma, viittomakielentulkki (AMK).

Opinnäytetyön tavoite oli tehdä selvitys viittomakielentulkkiensa kokemista ulkonäköön ja ulkoiseen olemukseen liittyvistä paineista. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, millaisena tulkit kokevat asiakkaiden odotukset.

Aineisto kerättiin kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen osion sisältävällä Webropol-kyselyllä. Kysely lähetettiin Suomen Viittomakielen Tulkkiyhdistyksen (SVT ry) postituslistan kautta kaikille Suomen viittomakielen tulkeille. Vastauksia kyselyyn tuli 96 kaikista lääneistä lukuun ottamatta Ahvenanmaata.

Tutkimuksen perusteella valtaosa tulkeista on joutunut pohtimaan habituksensa merkitystä työssään ja osa on kokenut tämän aiheuttavan jopa paineita. Noin puolet tulkeista uskoo asiakkaiden odottavan eri asioita miestulkeilta kuin naistulkeilta. Haastavimmiksi tilanteiksi koetaan suuret ja tärkeät tilaisuudet, miesvaltaisissa paikoissa tulkkaaminen, ja tilanteet, joissa asiakkaan on annettava itsestään erityisen edustava kuva.

Tulokset osoittavat ulkonäöllä ja ulkoisella olemuksella olevan merkitystä viittomakielen tulkin ammatissa. Niillä voi olla vaikutusta tulkin työhön joko suorasti tai epäsuorasti. Lähes kaikki tulkit ovat saaneet palautetta asiakkailta. Pääsääntöisesti tulkit luottavat kollegoidensa ammatillisuuteen pukeutumisen osalta, mutta selviä virhearviointejakin tapahtuu.

Asiasanat: ulkonäkö, ulkoinen olemus, ammatillisuus, pukeutuminen, kyselytutkimus

ABSTRACT

Laura Lepistö & Heidi Luusua. Be Personal, Not Dumb – A Report about Sign Language Interpreters' Experiences of Pressure Related to their Looks and Appearance.

Turku, Spring 2010, 85 p., 5 appendices. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Sign Language Interpretation, Sign Language Interpreter.

The aim of this thesis was to report Sign Language interpreters' experiences of pressure related to their looks and appearance. Also one aim was to report how interpreters experience the clients' expectations.

The material was collected via Webropol-survey, which included qualitative and quantitative parts. The survey was sent to all Sign Language interpreters in Finland via the mailing list of Finnish Association of Sign Language Interpreters (SVT ry). From all interpreters, 96 replied.

On the basis of the survey, a vast majority of the interpreters have had to discuss their 'habitus' and its significance at work and a portion of the interpreters have experienced pressure because of it. Approximately half of the interpreters believe that the clients expect different things from interpreters who are male than from interpreters who are female. The most challenging situations include big and important events, interpreting in situations where the majority of participants are men and situations where the client must be especially representative.

The results substantiate that looks and appearance are significant in a Sign Language interpreter's profession. They can influence the interpreter's work either directly or indirectly. Almost all of the interpreters have received feedback from the clients. Mainly interpreters trust in their colleagues' professionalism concerning clothing, but also mistakes do happen.

Keywords: looks, appearance, profession, clothing, question survey

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 YLEISIÄ KAUNEUSIHANTEITA	8
2.1 Termit ulkonäkö, ulkoinen olemus, habitus ja niiden viesteistä	8
2.2 Kauneusihanteet	8
2.2.1 Kauneusihanteiden historiaa	9
2.2.2 Kauneusihanteet nykyään	10
3 VIITTOMAKIELEN TULKIN ASIAKKAAT SEKÄ TYÖNKUVA VISUAALISESTA NÄKÖKULMASTA	12
3.1 Viittomakielentulkin asiakaskunta ja eri kommunikointitapoja	12
3.2 Viittomakielen tulkin työkuva	12
4 PERSONALLISUUS JA PUKEUTUMINEN OSANA VIITTOMAKIELEN TULKIN AMMATILLISUUTTA.....	13
4.1 Viittomakielen tulkin persoonallisuus.....	13
4.2 Ulkoinen olemus ja ulkonäkö osana ammatillisuutta ja ammatti- identiteettiä.....	14
4.3 Hiljainen tieto	15
4.4 Pukeutuminen viittomakielentulkin työssä.....	16
5 ITSETUNTO, PAINEEN KOKEMINEN JA SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ	19
5.1 Itsetunto	19
5.2 Paine voi aiheuttaa stressiä	20
5.3 Seksuaalinen häirintä.....	21
6 TUTKIMUSOSION KYSELY JA VASTAAJIEN TAUSTATIEDOT	23
6.1 Kyselyn kuvaus	23
6.2 Vastaajien taustatiedot.....	24
7 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	27
7.1 Kvalitatiivisen tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset.....	27
7.1.1 Ulkonäköpaineiden kokeminen	27
7.1.2 Mistä suunnasta ulkonäköpaineet tulevat ja ovatko paineet muuttuneet kokemuksen myötä	35

7.1.3 Ulkonäköpaineet ja kollegat	39
7.1.4 Ulkonäköpaineet ja asiakkaat.....	43
7.1.5 Viittomakielen tulkin ammatin vaikutukset ulkoiseen olemukseen ja ulkonäköön.....	47
7.1.6 Odotukset sukupuolen mukaan.....	51
7.1.7 Ulkonäön vaikutus työhön	54
7.2 Kvantitatiivisen arvioinnin tulokset ja johtopäätökset	60
7.3 Yhteenveto.....	61
8 POHDINTA	64
LÄHTEET.....	67
PAINAMATTOMAT LÄHTEET	70
LIITE 1: VIITTOMAKIELENTULKIN AMMATTISÄÄNNÖSTÖ.....	72
LIITE 2: ASIOIMISTULKIN AMMATTISÄÄNNÖSTÖ	74
LIITE 3: WEBROPOL-KYSELYN AVOKYSYMYKSET VIITTOMAKIELISILLE ASIAKKAILLE	75
LIITE 4: WEBROPOL-KYSELYN ESITTELYKIRJE JA AVOKYSYMYKSET VIITTOMAKIELEN TULKEILLE	76
LIITE 5: KYSELYN KVANTITATIIVINEN OSIO VASTAUKSINEEN	78

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme idea sai alkunsa jo pari vuotta sitten, kun mediassa puhuttiin opettajiin ja pappeihin kohdistuvista ulkonäöllisistä vaatimuksista ja paineista. Pohdimme, mistä tämä ilmiö johtuu, ja mietimme millaisia vaatimuksia ja paineita tulkit kohtaavat työkentällään. Halusimme selvittää kohdistuuko tulkkeihin erityisiä ulkonäöllisiä paineita – onhan työ erittäin näkyvää. Mielenkiintoinen kysymys oli myös se, kohdistuvatko mahdolliset odotukset enemmän naistulkkeihin kuin miestulkkeihin. Työmme toinen ohjaaja, filosofian maisteri Marjo Kamila, tekee parhaillaan väitöskirjaa Jyväskylän yliopiston Taiteiden ja kulttuurintutkimuksen laitokselle. Hän käsittelee työssään opettajien kokemuksia ulkoisesta olemuksesta, ja hänen väitöskirjaansa liittyviä artikkeleita on ollut esillä eri medioissa. Työmme varsinaisena ohjaajana toimi viittomakielen lehtori Kati Huhtinen, joka on myös viittomakielen tulkki. On ollut mielenkiintoista työskennellä saman aiheen ympärillä eri ammattien näkökulmasta.

Jo opiskeluaikana viittomakielen tulkkien koulutuspaikat antavat kuvan siitä, että viittomakieliset asiakkaat voivat kommentoida toistensa sekä tulkkien ulkoisia muutoksia hyvinkin suoraan. Mietimme paljon puhuttuja legendoja ja kokemuksia siitä, kuinka kuurot ilmaisevat asioita suoraan, esimerkiksi kysymällä ”Oletko raskaana?”. Tahdoimme selvittää, millainen totuus pohja tällaisilla mielikuvilla on ja onko mukana liioittelua. Halusimme myös selvittää millä tavalla kommentit mahdollisesti vaikuttavat tulkkeihin, heidän ammatilliseen ja henkilökohtaiseen identiteettiinsä ja itsetuntoonsa.

Tahdoimme kartoittaa, onko viittomakielisillä tietynlaisia odotuksia tai toivomuksia heidän tulkeilleen ja tarkoituksenamme oli vertailla tulkkien sekä viittomakielisten asiakkaiden kokemuksia. Valitettavasti emme saaneet viittomakielisiltä vertailukelpoista materiaalia ja siten työmme keskittyy ainoastaan tulkkien omiin mielipiteisiin ja kokemuksiin.

Kyselymme koostui sekä kvalitatiivisesta että kvantitatiivisesta osasta. Lähetimme kyselyn Suomen Viittomakielen Tulkit Ry:n postituslistan kautta kaikille Suomessa toimiville viittomakielen tulkeille. Saimme vastauksia 96, mikä käsittää lähes viidenneksen kyselyhetkellä työskentelevistä tulkeista. Vastanneiden suhtautuminen kyselymme vaihteli suuresti, asiallisesta jopa loukkaantumiseen asti.

Teimme teoriaosuuden osittain tulosten perusteella. Teoriaosuuden rajaaminen oli hankalaa, sillä ulkonäköön ja ulkoiseen olemukseen linkittyy useita eri asioita. Näin ollen käsittelimme teoriaosiossa aiheita, jotka nousivat selkeimmin esille kyselyn pohjalta.

Aiheesta ei ole tehty aikaisempaa tutkimusta viittomakielialalla, ja työmme on ainutlaatuinen myös kansainvälisellä tasolla. Ulkonäköön ja ulkoiseen olemukseen liittyvät tutkimukset ovat ylipäätään harvinaisia, vaikka vaatimuksista ja paineista keskustellaan mediassa välillä kiivaastikin. Ulkonäköpaineet ovat olleet jonkinasteinen tabu tulkkien keskuudessa, vaikka tulkkien tiedetään olevan katseiden kohteina ja osa visuaalista maailmaa. Toivomme työmme avaavan keskustelua viittomakielentulkkiensa parissa asioista, jotka aiheuttavat paineita sekä auttavan kehittämään toimintamalleja rehelliseen ja rakentavaan vuorovaikutukseen tulkkien parissa. Tahdomme osoittaa, että aihe on merkityksellinen ja ajankohtainen viittomakielen tulkin ammatissa.

2 YLEISIÄ KAUNEUSIHANTEITA

2.1 Termit ulkonäkö, ulkoinen olemus, habitus ja niiden viesteistä

Opinnäytetyössämme käytämme termiä 'ulkonäkö' viittaamaan lähinnä ihmisen pysyviin tai melko pysyviin ominaisuuksiin, kuten kasvoihin, pituuteen ja painoon. Termillä 'ulkoinen olemus' tarkoitamme asioita, joihin henkilöllä on mahdollisuus vaikuttaa, kuten pukeutuminen ja meikki. Termiä 'habitus' käytämme viittaamaan molempiin edellä mainittuihin.

Sosiaalipsykologi Goffmanin määritelmän mukaan "Ulkonäköä voidaan sanoa ärsykekoostumaksi, joka kullakin hetkellä pyrkii tiedottamaan havainnoijalle yksilön sosiaalisen aseman. Edelleen nuo ärsykkeet antavat tietoa siitä onko hän keskittynyt muodolliseen kanssakäymiseen, työhön vai epämuodolliseen virkistäytymiseen --." Henkilön esiintymistapa puolestaan viestii läsnäolijoille, millaisessa roolissa henkilö on. Oletusarvona on, että ulkonäkö ja esiintymistapa ovat yhtenäisiä ja tukevat toisiaan. (Goffman, E. 1959, 34). Tulkin on oltava kaikissa tilanteissa tarkka pukeutumisestaan ja lähettämistään viesteistä väärinkäsitysten välttämiseksi. Tulkki on kaikissa tilanteissa tekemässä työtään, ja hänen tulee osata asiallisesti mutta loukkaamatta kieltäytyä tilanteista, jotka eivät sovi hänen työhönsä. (Hynynen ym. 2003, 162).

2.2 Kauneusihanteet

Kauneusihanteet ovat vaihdelleet kautta maailmanhistorian, ja kulloisiinkin kauneusihanteisiin ovat vaikuttaneet ylhäiset vaikuttajat. Kauneuteen liittyy usein tuttuutta. Kauniiksi mielletään piirteet, joista on aiempia myönteisiä kokemuksia. Usein kaunis henkilö vastaa monen ihmisen kollektiivista kokemusta. Kauneuteen myös liitetään ominaisuuksia jotka ovat harvinaisia ja jotka eivät ole kaikkien saatavilla. (Utrio 2001, 16.) Antiikin ajoista saakka kauneuteen on yhdistetty sopusuhtaisuus.

Eri vuosisatoina sopusuhtaisuutta on pidetty yhtenä kauneuden mittana, mutta sen yleisten periaatteiden sisältö on aikakausien muuttuessa vaihdellut suurestikin (Eco 2008, 61, 92–94.)

2.2.1 Kauneusihanteiden historiaa

Aikana, jona raskas ruumiillinen työ oli arkipäivää, olivat myös kauneusihanteet erilaisia. Koska ruoka oli pääosin kasvispitoista ja sitä oli vähän, ihmiset olivat hoikkia ja jopa laihoja. Tällöin esimerkiksi rehevä ruumiinrakenne, kaksoisleuka ja pyöreä vatsa olivat viehättäviä ja poikkeavia, sillä niitä pidettiin merkinä vauraudesta. (Utrio 2001, 20.) Pitkään kauneus oli pelkästään rikkaan ylimystön etuoikeus, sillä heillä oli sekä aikaa että varaa huolehtia kauneudestaan. Heillä oli ruokaa riittävästi, mahdollisuudet hankkia hienoja vaatteita ja palvelijoita, jotka hoitivat lapset ja talouden. (Utrio 2001, 16.)

Kauneuden eteen ollaan myös oltu valmiita tekemään suuriakin uhrauksia ja kokemaan epämiellyttävyyttä, jotta kunkin aikakauden esteettiset normit täytyisivät. Ruumiin piirteiden muokkaaminen on ollut kautta historian säälimätöntä ja sen eteen on nähty vaivaa sen mukaan mikä on ollut kulloinkin mieleistä: Typistäminen, venyttäminen, latistaminen, korostaminen ja värjäminen ovat olleet tapoja muokata ruumista. Useinkaan mieleinen ei ole tarkoittanut samaa kuin kaunis tai käytännöllinen, vaan sellaista joka poikkeaa luonnollisesta. Muuntelu saattoi olla tuskallista ja jopa hengenvaarallista. (Utrio 2001, 34.)

Myös vaatemuodit ovat vaihdelleet kautta maailmanhistorian. Tultaessa 1900-luvulle kaikkein epämukavimmat vaatemuodit olivat jääneet taakse. Tilalle tuli uusi ongelma: Kun vaatteet pienenivät ja vähenivät, ei niillä enää voitu peittää vartalon virheitä. Vartalon muokkaus liikunnan ja ravitsemuksen säätelyn kautta nousi tärkeäksi. Sen lisäksi muitakin ulkoisia ominaisuuksia alettiin muokata. Vuonna 1923 tehtiin ensimmäinen kasvojenkohotusleikkaus, ja sittemmin kirurginen muuntelu on kehittynyt ja yleistynyt. (Utrio 2001, 50.)

2.2.2 Kauneushanteet nykyään

Elintason nousun myötä kauneus on muuttunut arkiseksi saatavilla olevan kosmetiikan, vaatteiden ja käytettävissä olevan ajan takia. Vaatimuksia kauneuden suhteen tulee jatkuvasti lisää ja kauneushanne muotoutuu omituisempaan suuntaan, jotta vain harvat saavuttaisivat sen. (Utrio 2001, 20.) Länsimaisissa yhteiskunnissa lihavuus myönteisenä merkinä, esimerkiksi hedelmällisyyteen tai yhteiskunnalliseen asemaan liittyen, on kadonnut. Nykyään ihannoitu naisruumis on pieni, kiinteä ja rasvaton. (Harjunen 2006, 184.)

Nykyään ulkomuotoon suhtaudutaan entistä vakavammin. Ruumiista on tullut ikään kuin käyntikortti, josta näkee paitsi iän ja yleisen terveydentilan, myös viitteitä elämänasenteeseen ja persoonallisuuteen. Terveellisten elämäntapojen noudattamisen lisäksi kauneudesta ollaan myös valmiita maksamaan. Kauneustuotteet, kosmetologihoidot ja plastiikkakirurgia ovat yleistyneet. (Utrio 2001, 84.) Esteettiset periaatteet ohjaavat sitä, millä tavalla pukeudumme ja miltä haluamme näyttää. Estetiikka on tällä tavalla arkinen osa elämäämme. (Haapala ja Pulliainen, 1998, 9.)

Kyrölä ja Harjunen viittaavat Bordoona, jonka mukaan ruumiillisesta muodosta on tullut symboli, joka heijastaa länsimaisen yksilön moraalista ja henkistä tilaa. Kiinteä ja treenattu vartalo viestii ihmisen välittävän itsestään. Itsestään välittäminen viestii paitsi tahtoa, myös impulssien hallintaa ja siten oman elämän hallintaa. Sen sijaan lihavuus on alkanut merkitä vastakohtaisesti näiden ominaisuuksien puuttamista. Tiettyjen arvojen ruumiillistamisella pyritään luomaan kuva myös yksilön sisäisistä ominaisuuksista. Laihdutus on teemana esillä niin paljon, että jokainen koostaan riippumatta joutuu pohtimaan suhdettaan ruumiinkokoon liittyviin kulttuurisiin normeihin. (Kyrölä ja Harjunen 2007, 84.)

Edellä mainitusta ilmiöstä Goffman käyttää käsitettä ”stigma”. Goffman viittaa ominaisuuksiin, jotka ”heikentävät henkilön sosiaalista statusta ja vaikuttavat kielteisesti henkilön sosiaaliseen identiteettiin ja käsitykseen omasta itsestä”. Esimerkkeinä

hän mainitsi mm. fyysisen vamman. Kyrölä ja Harjunen viittaavat DeJongiin ja Kleckiin, joiden mukaan julkinen syrjintä vamman takia on nykyisin paheksuttavaa. Sen sijaan lihavuudesta on tullut yksi stigmatisoivimmista ominaisuuksista ja liha-vaan ulkomuotoon liitetään oletuksia henkisistä ja moraalisisista heikkouksista. (Kyrölä ja Harjunen 2007, 28.)

3 VIITTOMAKIELEN TULKIN ASIAKKAAT SEKÄ TYÖNKUVA VISUAALISESTA NÄKÖKULMASTA

3.1 Viittomakielentulkin asiakaskunta ja eri kommunikointitapoja

Viittomakielentulkkiin asiakkaita ovat kuurot, kuurosokeat, kuuroutuneet, sisäkorvaistutteen saaneet sekä huonokuuloiset. Viittomakielisiä kuuroja tai huonokuuloisia Suomessa on 4000–5000 (Kuurojen Liitto ry). Viittomakielien tulkki voi opettaa myös viitottua puhetta tai viittomia kommunikaation tueksi esimerkiksi perheissä, joissa on kuuro tai dysfaattinen lapsi (Hynynen, Pyörre ja Roslöf 2003, 123). Viittomakielien tulkin työ perustuu kielen ja kulttuurin kääntämisen lisäksi erilaisten kommunikointimenetelmien käyttöön. Asiakasryhmästä riippuen käytössä voi olla esimerkiksi viittomakieli, kirjoitustulkkkaus, viitottu puhe, huulioluku, tai viittominen taktiisesti tai kapeaan näkökenttään. Tulkin asiakkaita ovat myös kuulevat paikalliolijat. Tulkin kanssa toimiminen on usein kuulevalle asiakkaalle vieras ja hämmäntävä asia. Tulkin onkin hyvä miettiä nopea ja tehokas tietoisuus siitä, millä tavalla tulkkaustilanne sujuu. (Hynynen ym. 2003, 45–56, 59.)

3.2 Viittomakielien tulkin työnkuva

Viittomakielien tulkki toimii ammattimaisena välittäjänä kahden eri kielen ja kulttuurin välillä. Tulkki toimii tilanteesta ulkopuolisena ja mahdollisimman näkymättömästi. Viittomakielien visuaalisuudesta johtuen viittova henkilö kerää katseet hyvin herkästi. Tulkin huomaamattomuuden tavoitteena on olla itse taka-alalla ja antaa asiakkaiden kohdata toisensa. (Hynynen ym. 2003, 69–70.)

Viittomakielessä sekä kasvoilla että koko vartalolla ja sen liikkeillä on suuri merkitys. Viittomakielisten asiakkaiden on siis seurattava tulkkiä erittäin tarkasti. Tämän takia myös tulkin ulkonäkö ja ulkoinen olemus ovat katseiden ja kommenttien kohteina. Koska asiakas joutuu katsomaan tulkkiä tiiviisti, on ymmärrettävää, että hän haluaa visuaalisesti miellyttävän tulkin. (Hynynen ym. 2003, 159.)

4 PERSONALLISUUS JA PUKEUTUMINEN OSANA VIITTOMAKIELEN TULKIN AMMATILLISUUTTA

4.1 Viittomakielen tulkin persoonallisuus

Persoonallisuuden käsitteellä ei ole yksimielisesti hyväksyttyä määritelmää. Yleensä persoonallisuudella viitataan niihin ihmisen pysyviin ja keskeisiin ominaisuuksiin, jotka yhdessä esiintyessään tekevät ihmisestä ainutlaatuisen yksilön. Persoonallisuuden piirteillä tarkoitetaan persoonallisuuden pysyviä ominaisuuksia, joiden perusteella ihmisiä voidaan vertailla ja joiden esiintymistä eri ihmisissä on mahdollista arvioida. Persoonallisuuden vahvana pohjana on jo lapsessa nähtävä temperamentti. Temperamentti erottaa ihmiset heidän tavassaan suhtautua uusiin ja yllättäviin tapahtumiin. Peruserot ihmisten välillä voidaan jakaa kahteen eri tyyppiin. Lähestyvä tyyppi on valmis kohtaamaan haasteellisia tilanteita, kun taas välttävä tyyppi on taipuvainen vetäytymään. (Nurmi ym. 2006, 179.)

Persoonallisuus saa perustansa jo varhaisessa vuorovaikutuksessa. Ihminen muokkaa minuitaan ja toimintaansa jatkuvasti uusissa vuorovaikutustilanteissa. Ihmisellä on myös tiedostamattomia asenteita eli persoonallisuuden syvätasoja. Näitä syvätasoja ovat käsitykset omasta arvosta, itsestä vuorovaikutussuhteissa sekä käsitys maailman hyvydestä. Peruspersoonallisuus säilyy samankaltaisena läpi elämän. (Anttila ym. 2007, 172–174, 178.) Ihminen ei ole yksilönä irrallinen vaan jokainen henkilö on osa ympäristöä, kuten perhettä, työyhteisöä tai järjestötoimea. Yksilö ja sosiaalinen ympäristö ovat aina vuorovaikutuksessa ja niitä ei voi tarkastella ilman toista. (Aarnio ja Vuorinen 1985, 8–9.)

Tulkki toimii työssään koko persoonallisuudellaan, joka ei hänestä häviä työnkään aikana (Roslöf 2001, 6). Jo tulkikoulutukseen valittaessa kiinnitetään huomiota tiettyihin persoonallisuuden ominaisuuksiin, kuten kognitiivisiin taitoihin ja emotionaaliseen tasapainoon (Stewart ym. 2004, 60). Viittomakielen tulkki on työskennellessään esillä sekä olemuksellaan että persoonallaan ja tulkatessaan hän on väis-

tämättä myös fyysisesti läsnä. Viittomakielentulkki kohtaa työssään odotuksia ja vaatimuksia mitkä koskevat hänen persoonaansa. Persoonaan liittyy vahvasti myös ulkoinen olemus. Tulkin ammatissa ulkonäköön liittyvät kommentit ja huomautukset voivat tuntua loukkaavilta ja ne voivat vaikuttaa raskaasti itsetuntoon. Tulkki voi kokea vaatimusten kohdistuvan hänen persoonaansa eikä hänen ammattitaitoonsa. Ennakkovaatimukset ja -odotukset ulkonäön suhteen voivat tehdä työstä epämukavaa. Ei riitä, että on hyvä taidoiltaan ja tiedoiltaan, vaan tulkin odotetaan lisäksi miellyttävän asiakkaitaan ulkoisesti. Ulkonäkö on kuitenkin asia, johon ei paljoa voi itse vaikuttaa. Viittomakielen tulkin työ henkilöityy hänen persoonaansa ja siksi tulkin tulisi kyetä erottamaan minäpersoona ja työpersoona toisistaan. Mitä paremmin tulkki tuntee itsensä ja asiakkaansa, sitä paremmin hän voi onnistua työssään. (Hynynen ym. 2003, 157, 159, 163, 175–176.)

Se, kuinka muut näkevät persoonamme ja millaisia odotuksia sekä käsityksiä muille muodostuu, vaikuttaa osaltaan omiin käsityksiin itsestämme (Kalliopuska 1985, 71). Myös pukeutuminen muodostaa merkityksiä vuorovaikutussuhteissa ja sen kautta ihmiset tiedostamattaan tai tietoisesti tekevät toisistaan johtopäätöksiä. Tämä vaikuttaa esimerkiksi työnhaussa ja asiakassuhteissa. (Ruuhonen 2001, 75.)

4.2 Ulkoinen olemus ja ulkonäkö osana ammatillisuutta ja ammatti-identiteettiä

Ammatillisella identiteetillä tarkoitetaan käsitystä itsestä ammattilaisena. Lisäksi identiteettiin vaikuttaa se, millaisena ihminen näkee tarkasteluhetkellä itsensä suhteessa työhön, ja millaiseksi hän haluaa ammatissaan sekä työssään kehittyä. Ammatilliseen identiteettiin kuuluvat myös käsitykset siitä, mihin ihminen kokee kuuluvansa ja samaistuvansa, mitä asioita hän pitää tärkeänä sekä mihin hän sitoutuu työssään ja ammatissaan. Lisäksi identiteetti käsittää työtä koskevat arvot, eettiset näkökulmat, tavoitteet ja uskomukset. (Eteläpelto ja Vähäsantanen 2006, 26.) Viittomakielentulkin ammatissa heikko ammatti-identiteetti voi ilmetä välinpitämättömyytenä tulkkauksen laadun ja itsensä kehittämisen suhteen tai jopa alalta

poistumisena. Vahva ammatti-identiteetti puolestaan ilmenee haluna kehittää sekä omaa ammattitaitoaan että työkenttäänsä. (Hynynen ym. 2003, 150.)

Viittomakielen tulkkien ammattia säätelee ammattisäännöstö eli tulkkien eettiset ohjeet (Liite 1). Ohjeet antavat perustan kaikelle toiminnalle ja niiden perusteella tulkki kykenee työskentelemään vaihtuvissa työtehtävissä. Ammattimaiseen käytökseen kuuluu tilanteeseen sopiva olemus ja käytös, sillä usein kuulevat asiakkaat yhdistävät tulkin ominaisuudet kuuroon asiakkaaseen. Tulkin ominaisuudet voivat vaikuttaa kuurosta saatavaan mielikuvaan. (Hynynen ym. 2003, 12, 17.) Tulkkaamisen aikana tulkin tulee tehdä oman ammatillisuutensa kautta selväksi, ettei hän ole tilaisuudessa osallistujana vaan kielenkääntäjänä. Ammattimaisuus ja roolissa pysyminen eivät poissulje inhimillistä läsnäoloa, ja tulkki saa olla tilanteessa omana persoonanaan myös pukeutumisen osalta. (Hynynen ym. 2003, 70.) Ammattiroolissa pysyminen voi olla haasteellista viittomakielen tulkille kuurojen pienen yhteisön vuoksi. Sekä tulkeille että kuuroille asiakkaille on haastavaa arvioida, kuinka paljon tulkin tulisi olla työtilanteiden ulkopuolella tekemisissä kuurojen yhteisön kanssa. (Stewart, Schein ja Cartwright 2004, 7.)

4.3 Hiljainen tieto

Ammatillisuuteen kuuluu vahvasti niin kutsuttu hiljainen tieto. Hiljainen tieto koostuu tiedoista, taidoista ja piirteistä, joita ei voi mitata. Sekä ammattitaito että hiljainen tieto kattuvat arvioimalla tilanteita etukäteen, soveltamalla opittua sekä arvioimalla, kuinka ihmiset toimivat erilaisissa tilanteissa. Vastavalmistunut tulkki voi hallita tilanteessa teknillistäidolliset elementit, mutta käytännön kokemukset ja tiedot kulttuurista ovat vielä vaillinaista. (Holmgren 2009, 9.)

Professori Fredrik Svenaeuksen mukaan hiljaista tietoa on kaikki sellainen käytännön tieto, joka tapahtuu huomaamatta, kuten pyörällä ajaminen tai hyvien sienipaikkojen löytäminen. Jokainen kartuttaa tietoa eri tavoin ja jokaisen henkilön tieto on erilaista. Yhteistä tiedolle on aina se, että se on käytännöllistä ja henkilökohtais-

ta. Tulkki ei välttämättä edes itse tiedä hiljaisesta tiedostaan. Toisaalta tulkki voi erinäisistä syistä haluta pitää tiedon ainoastaan itsellään. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi kokemus siitä, ettei hiljainen tieto ole ”oikeaa” tietoa tai tulkki haluaa pitää ammatillisaisuudet syystä tai toisesta vain omassa käytössään. (Holmgren 2009, 7, 12.)

Tulkin työssä hiljaisella tiedolla on erityinen merkitys. Työkokemuksen ja iän myötä tulkin tiedot käytännöstä ja toiminnasta kasvavat, ja ne vaikuttavat työn kokonaishallintaan. Hiljainen tieto on hyvin oleellinen tekijä työssä, jossa toimitaan ihmisten vuorovaikutuksen linkkinä. Tulkin ammatissa hiljaisena tietona voidaan pitää erilaisten taitojen yhteen limittymistä. Näitä tulkeilta edellytetyjä taitoja ovat esimerkiksi vuorovaikutustaidot, ennakkoluulottomuus, arviointitaidot ja rohkeus. Lisäksi tulkin hiljaiseen tietoon sisältyy esimerkiksi tilanteisiin orientoituminen ja tilanteen sensitiivinen arvioiminen. (La Cross 2000, 46, 48.) Tilanteisiin orientoituminen voi käsittää myös tilanteeseen sopivan asukokonaisuuden valitsemisen (Liite 2, kohta 14).

4.4 Pukeutuminen viittomakielentulkin työssä

Tulkin tulee kiinnittää huomiota pukeutumiseensa sekä lähettämiinsä viesteihin jo pelkästään väärinkäsitysten välttämisen vuoksi (Roslöf 2001, 6). Tulkin ulkoinen olemus tai epähygieenisuus ei saa olla rasite asiakkaille tulkkaustilanteessa, eikä tulkin ulkonäkö tai ulkoinen olemus saa viedä liikaa huomiota tilanteen aikana. Lisäksi siisti ulkoinen olemus antaa asiakkaille ammattimaisen vaikutelman tulkistaan. (Stewart, Schein ja Cartwright 2004, 48, 160.) Tulkkien pukeutuminen sisältyy myös kaikille asioimistulkeille yhteisesti laadittujen sääntöjen kohtaan 14 - ”Tulkki käyttäytyy toimeksiannossa tilanteen luonteen huomioiden” (Liite 2). Tämä säännöstö ei kuitenkaan ole virallinen viittomakielen tulkkeja sitova ohje, mutta se on toiminut yleisohjeena uudistettaessa viittomakielen tulkkien ammatissäännöstöä (Hynynen ym. 2003, 20–21).

Viittomakielen tulkin työ koostuu hyvin erilaisista tulkkaustilanteista aina teurastamossa tapahtuvasta tulkkauksesta cocktail-tilaisuuksiin. Ainoastaan yhden päivän aikana tulkkaustilanteet ja -paikat voivat vaihdella paljon. (Laitinen ja Marku 2002, 32–34.) Pukeutumista tulee aina muokata tilanteeseen ja säähän sopivaksi. Tietynlainen pukeutuminen voi olla kiellettyä tai jopa vaarallista. Esimerkiksi koneiden läheisyydessä tulkattaessa löysät vaatteet voivat tarttua koneen osiin kiinni. (Stewart ym. 2004, 48.) Erilaisissa harrastustoimissa tulkin tulee kiinnittää erityistä huomiota varusteiden sopivuutta. Autolla liikkuva tulkki pystyy säilyttämään helposti autossaan erilaisia vaatteita ja varusteita vaihtelevien tulkkaustilanteiden varalta. (Laitinen ja Marku 2002, 32–34.)

Myös asiakasryhmä, sen mahdolliset erityistoiveet sekä esimerkiksi rajoitukset näkökyvyssä tulee ottaa huomioon pukeutumisessa. Esimerkiksi kuurosokeat ovat asiakasryhmä, jonka kanssa on hyvä käydä keskustelua mahdollisista häiriötekijöistä jo ennen tulkkaustilanteen alkua. Asiakkaasta riippuen silmälasit tai korut voivat aiheuttaa näkemistä häiritsevän heijastuksen. (Hynynen ym. 2003, 70.) Perheopetuksessa tulkin tulee puolestaan kunnioittaa perhettä pukeutumisellaan. Esimerkiksi jos perhe on pienituloisen, tulkin ei ole suotavaa pukeutua liian edustavasti tai niin sanottuihin merkkivaatteisiin. Tulkin täytyy miettiä habitustaan myös mennessään opettamaan erityisen korrektia perhettä, jolloin olemuksen on oltava siistimpi. Varallisuuden tai muun mahdollisesti pukeutumiseen vaikuttavien seikkojen lisäksi, tulkin tulee varautua opetustilanteissa muun muassa valtaväestöstä eroavaan kulttuuriin ja tapoihin. Perhe voi olla esimerkiksi muslimiperhe, jolloin pukeutumisen merkitys tilanteessa korostuu. (Henkilökohtainen tiedonanto, Satu Rantamäki 30.4.2010.)

Pukeutuminen voi häiritä myös viittomakielisiä asiakkaita. Esimerkiksi tulkin silmälasien tulisi asettaa päähän hyvin, sillä niiden jatkuva nostaminen voi tehdä tulkkauksesta sekavaa tai vaikeasti ymmärrettävää. Muita häiritseviä tekijöitä voivat olla räiskyvät kuosit vaatteissa, mustavalkoiset vaateyhdistelmät, epäsiisti parta tai viikset, kielilävistys ja rannekello. Lävistyksen ja tatuoinnin on syytä peittää tulkka-

uksen ajaksi. (Stewart ym 2004, 48–49.) Tulkin vaatteet eivät saa olla liian pieniä tai tiukkoja. Vaatteiden tulee olla puhtaat, ehjät ja silitetyt. Käytännössä kaikki hyvin epämuodolliset vaatteet, kuten topit tai urheiluvaatteet ovat tulkkaustilanteeseen epäsopivia. Kenkien tulee olla puhtaat ja tilanteeseen sopivat. Hiukset eivät saa peittää kasvoja, koska esimerkiksi huulilla ja kulmakarvoilla luodaan osa viittoma-kielen kieliopillisia elementtejä. Myös liian pitkät kynnet voivat vääristää käsimuotoja ja siten aiheuttaa visuaalista häiriötä. Kynsilakan tulee olla väritöntä tai ihonväristä. Kirkkaat ja helmiäisenväriset kynsilakat ovat epäsopivia ja niiden käyttöä tulee välttää kaikissa tulkkaustilanteissa. (Humphrey 1999, 77–78.)

Tekniikan kehittyä myös mobiilitulkkaus luo tulkille lisähaasteita pukeutumiseen. Tulkin tulee kiinnittää huomiota vaatetukseensa, sillä vääränvärisen vaate voi hävittää viittomat kokonaan mobiilitulkkauksen aikana. (Pyörre ja Koskinen 2009, Liite 2 15–16).

5 ITSETUNTO, PAINEEN KOKEMINEN JA SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

5.1 Itsetunto

Rosenbergin mukaan itsetunto viittaa itsensä hyväksymiseen, itsekunnioitukseen ja oman itsensä arvostamiseen (Jaari 2004, 32). Itsetunto on kiinteästi yhteydessä kaikkiin yksilön toimintoihin ja sitä voi kuvata positiivisuus-negatiivisuus aspektilla (Kalliopuska 1985, 9). Itsetunnon voi sanoa olevan hyvä silloin, kun ihminen näkee itsessään positiivisia ominaisuuksia, ja huono silloin, kun negatiiviset käsitykset itsestä ovat hallitsevia. Henkilöt, joilla on vahva itsetunto, ovat tietoisia omista vahvuuksistaan ja heikkouksistaan. Puutteiden ja heikkouksien myöntäminen ei horjuta tällaisten henkilöiden itseluottamusta. (Keltikangas-Järvinen 1994, 17.) Ihmisellä on pyrkimys toteuttaa itseään. Itseilmaisun onnistuessa itsensä kunnioittaminen vahvistuu ja lisäksi ympäristön arvostus yksilöä kohtaan nousee. (Kalliopuska 1985, 65.)

Hyvään itsetuntoon kuuluu oman elämän ainutlaatuisena kokeminen ja itsensä tärkeänä näkeminen. Oman elämän arvokkuus ei riipu ulkopuolisten tekijöiden antamasta arvosta. Hyvään itsetuntoon kuuluu olennaisesti myös muiden ihmisten arvostaminen. Itsetunnon puute voi aiheuttaa, että ihminen näkee kaikissa kilpailijan, joka on mitätöitävä. Henkilö, jolla on vahva itsetunto, arvostaa muiden osaamista ja antaa tilaa heidän mielipiteilleen sekä pystyy ihailemaan toista ilman uhatuksi tulemisen kokemista. (Keltikangas-Järvinen 1994, 18–19.) Vaikka itsensä arvottaminen ulkopuolisten tekijöiden mukaan ei ole tarpeellista hyvän itsetunnon omaavilla henkilöillä, on sosiaalisilla suhteilla kuitenkin suuri merkitys itsensä arvostamisessa. Ihminen arvostaa niitä ominaisuuksia, joita ympäristökin arvostaa. Tämä on muodostunut hyväksyttäväksi näkemykseksi, vaikka tärkeämpää olisi yksilön toimiminen omien arvojensa mukaisesti. (Kalliopuska 1985, 71.)

Scheinin tutkimuksen mukaan yhtenä itsetunnon osana voidaan pitää itsensä viehättävänä kokemista luonteen ja fyysisten ominaisuuksien perusteella (Jaari 2004, 34). Erityisesti nuorilla naisilla yleinen hyvinvointi linkittyy ulkonäköön ja mielikuviin

omasta kehosta (Ambjörnsson 1998, 45). Työillä ulkonäkö ja viehättävyys ovat suoraan yhteydessä itsearvostukseen, mutta yhteyden vahvuus on kulttuurisidonnaista. Esimerkiksi Amerikassa ulkonäöllä on suurempi merkitys kuin Suomessa. (Keltikangas-Järvinen 1994, 64–68.) Tyytyväisyys omaan kehoon voi vaihdella mielialan mukaan. Ihmisen ollessa iloinen ja itseluottamuksen ollessa korkealla myös oma keho tuntuu viihtyisältä. Surullisena ja itsetunnon ollessa matalalla omaan kehoon voi liittyä negatiivisia tuntemuksia ja oma keho voidaan kokea väärnlaiseksi. (Ambjörnsson 1998, 45.)

Miesten ja naisten itsetunnon vahvuudessa ei ole eroja, mutta itsetunnon laatu on erilainen sukupuolten välillä. Erot ilmenevät siinä, kuinka he näkevät itsensä suhteessa muihin. Naiset ovat kollektiivisempia, ja ihmissuhteet ovat aina jollain tasolla mukana naisen itsearvioinnissa. Nainen kokee olevansa aina osa jotain suurempaa kokonaisuutta. Miesten minäkuvan perustana ovat puolestaan yksilöllisyys, riippumattomuus ja itsenäisyys, jolloin muut ihmiset eivät liity heidän itsemäärittelynsä. (Keltikangas-Järvinen 1994, 64–68.)

Ammatillisesti vahva itsetunto edesauttaa hallitsemaan stressiä, hyväksymään kritiikin ja myöntämään virheet, joita itse on tehnyt. Vahvan itsetunnon edellytyksenä on työpaikka jossa viihtyy, ja työ, joka tuntuu itselle sopivalta. Mielekäs työ kehittää sekä ammatillisuutta että henkilön omaa persoonaa. (Jansdotter 2008, 73–76.) Tulkin työn luonteen vuoksi ammatissa ei kuitenkaan voi koskaan tulla täydelliseksi, mutta tulkin tulisi hyväksyä tämä (Saresvuo ja Ojanen 1988, 47–48).

5.2 Paine voi aiheuttaa stressiä

Arkikielessä sanaa stressi käytetään kuvaamaan itse varsinaista stressitilaa, stressitilan oireita, työn asettamia ulkoisia vaatimuksia tai yksilön pahaa oloa. Psykologiassa erotellaan toisistaan stressitila, stressiä aiheuttavat tekijät, selviytymiskeinot ja psyykkiset sekä somaattiset stressin seuraukset. (Keltikangas-Järvinen 2008, 169.)

Pelkkä kiireisyys tai paineen kokeminen ei siten vielä ole varsinaisesti psykologisessa merkityksessä stressiä (Keltikangas-Järvinen 2008, 175). Stressiä on ahdistava tunne, joka voi aiheuttaa vakaviakin seurauksia. Stressitila voidaan määritellä kolmella tavalla: ristiriita ympäristön vaatimusten ja yksilön resurssien välillä, ristiriita investointien ja saavutusten välillä tai tavoitteen voimakkuuden ja yksilön vireyden välinen ristiriita. (Keltikangas-Järvinen 2008, 168–174.)

Toistuvalla stressillä on vaikutuksia itseluottamukseen ja itsensä arvostamiseen. Itsetunto kärsii joka kerta, kun ihmisen toiminta on häiriintynyt liiallisen stressin alla. Itsetunnon väheneminen saa ihmisen epäilemään kykyään selvitä tulevilla stressitilanteissa ja tilanne on muodostunut jatkuvaksi kehäksi. (Markham 1997, 26.)

5.3 Seksuaalinen häirintä

Seksuaalinen häirintä on työelämässä suuri stressitekijä, jolla on merkittäviä vaikutuksia työssä jaksamiseen (Colliander, Ruoppila ja Härkönen 2009, 251). Häirintä perustuu kohteen kokemiin tuntemuksiin eikä siihen, kuinka aiheuttaja on sen tarkoittanut. Esimerkiksi humoristiseksi tarkoitettu kommentti sukupuoleen liittyen lasjetaan häirinnäksi, mikäli kohde kokee sen loukkaavana. (Colliander ym. 2009, 254.)

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä käytöstä, joka on seksuaalista, ei-toivottua ja loukkaavaa. Loukkaaminen voi olla tahatonta tai tahallista, mutta se koskettaa henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. (Tasa-arvovaalutettu i.a.)

Seksuaalinen häirintä voi ilmetä ainakin seuraavin tavoin:

- sukupuolisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- härskit puheet, kaksimieliset vitsit sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- pornoaineistot, seksuaalisesti värityneet kirjeet, sähköpostit, tekstiviestit tai puhelinsoitot

- fyysinen koskettelu
- sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset
- raiskaus tai sen yritys (Tasa-arvovaltuutettu.)

Seksuaalisesta häirinnästä puhuminen on ollut tabu jopa 1990-luvulle saakka. Seksuaalisesta häirinnästä ei puhuta, koska kohde pelkää leimautumista ja häpeän tuntoa. Myös kollegat voivat kieltää häirinnän. Viatonta flirttailua ja häirintää voi olla vaikea erotella toisistaan, sillä kokemukset ja asioiden sietokyky vaihtelevat persoonittain. (Colliander ym. 2009, 249.)

6 TUTKIMUSOSION KYSELY JA VASTAAJIEN TAUSTATIEDOT

6.1 Kyselyn kuvaus

Toteutimme kyselymme internetissä Webropol-ohjelmalla 12/2009–2/2010 välisenä aikana. Lähetimme kyselyn Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n kautta kaikille Suomen viittomakielen tulkeille. Saimme 96 vastausta kaikista lääneistä Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Suomessa on noin 700 ammattitutkinnon suorittanutta tulkkia, joista tällä hetkellä työskentelee noin 450 (Suomen Viittomakielen Tulkit ry).

Viittomakielisille suunnattu kysely oli pohjaltaan samanlainen, mutta kysymysten asettelu oli muutettu asiakkaiden näkökulmaan sopivaksi (Liite 3). Lähetimme kyselyn aluesihteeille, jotka toimittivat linkin kyselyyn eteenpäin. Emme tiedä, miksi emme saaneet vastauksia viittomakielisiltä asiakkailta. Osasyynä voi olla se, että kysely oli laadittu suomen kielellä. Emme myöskään tiedä, kuinka aluesihteerit ovat toimittaneet kyselyyn johtavan linkin viittomakielisille. On mahdollista, ettei kysely ole saavuttanut lainkaan viittomakielisiä tai linkki on sijoitettu henkilökohtaisten sähköpostien sijaan tietyille internetsivustolle, jolloin kysely ei ole tavoittanut kaikkia. Haastatteluja tekemällä olisimme saaneet laadukkaampia vastauksia, mutta otos olisi jäänyt hyvin pieneksi rajatun aikataulun vuoksi. Lisäksi haastattelut olisivat olleet mahdollista suorittaa lähinnä Turussa ja sen lähialueilla, joten emme olisi saaneet tarvittavaa valtakunnallista vertailumateriaalia. Näistä syistä johtuen päätimme keskittyä vain tulkkien henkilökohtaisiin kokemuksiin ja uskomuksiin.

Kyselymme oli kaksiosainen (Liite 4 ja Liite 5). Ensimmäiseen, kvalitatiiviseen osioon, kuului yhteensä kuusitoista avokysymystä. Lisäksi laadimme kolme kvantitatiivista kysymystaulukkoa, jossa listasimme erilaisia ulkoisia ominaisuuksia ja vastaajan tuli arvioida niiden merkitystä viittomakielen tulkin työssä asteikolla 1–7. Asteikon arvojen merkitykset selvitetään myöhemmin kappaleessa 6.2 ”Kvantitatiivisen kyselyn tulokset ja johtopäätökset”. Kyselymme kvantitatiivisen osion ominaisuudet valitsimme miettimällä millaiset ominaisuudet voivat vaikuttaa tulkin työssä.

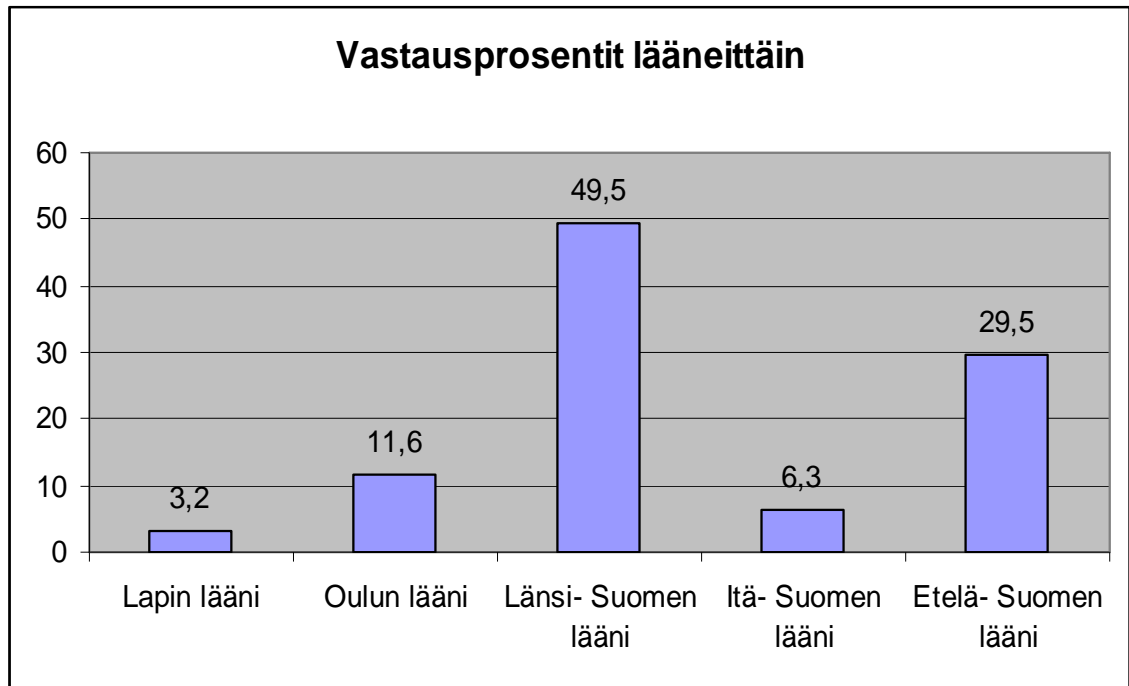
Tavoitteena oli selvittää, herättävätkö jotkin yksittäiset ominaisuudet selkeitä äärireaktioita.

Kartoitimme kysyjien henkilötietoja kysymällä sukupuolta, työkokemusvuosien määrää sekä toimialueen lääniä. Tarkempia tietoja emme vastaajilta tahtoneet, koska etenkin miestulkkien henkilöllisyys on helposti pääteltävissä suppeillakin tiedoilla. Lisäksi koimme, että mitä anonyymimmin kyselyymme on mahdollista vastata, sitä enemmän saamme vastauksia.

Osa vastauksista on ollut mahdollista kuvata prosentuaalisesti ja näistä vastauksista olemme laatineet taulukoita. Muissa tapauksissa olemme laatineet ainoastaan sanallisen analyysin. Kaikissa kohdissa on lisäksi suoria lainauksia vastauksista. Halusimme sisällyttää työhömmä useita kyselyyn vastanneiden mielipiteitä, jotta myös työmme lukijalle välittyisi mahdollisimman aito mielikuva vastausten laadusta.

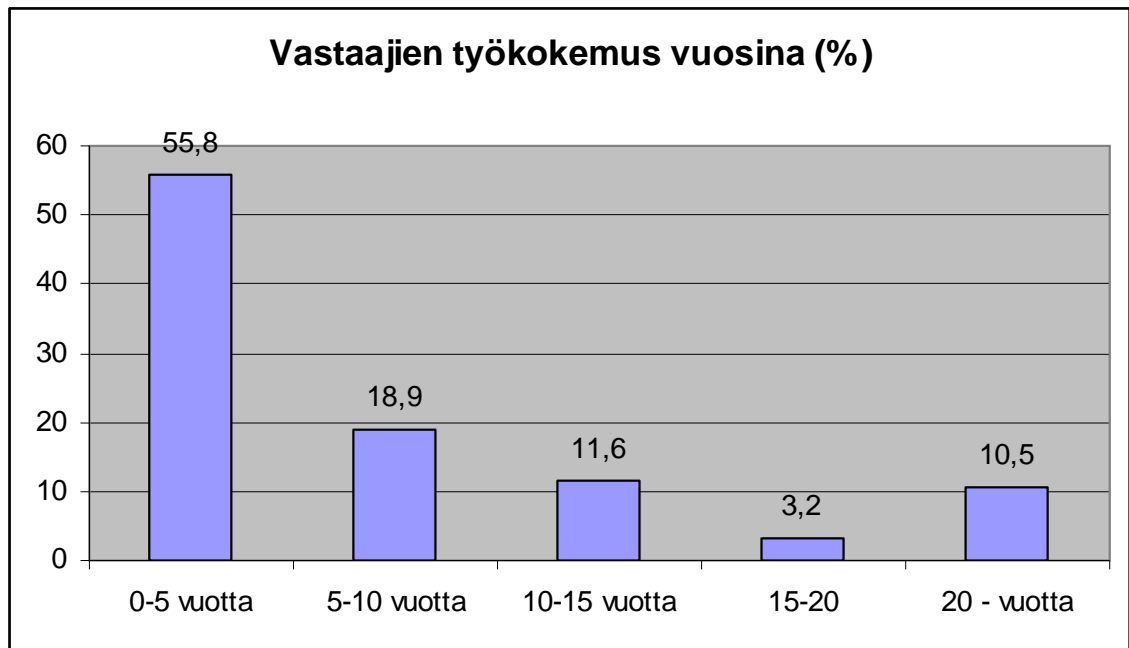
6.2 Vastaajien taustatiedot

Vastaajista 92,6 % oli naisia ja 7,4 % miehiä. Vastaajia tuli eniten Länsi-Suomen läänistä, 49,5 %, ja vähiten Lapin läänistä, 3,2 % (KUVIO 1). Vastausmäärien jakautuminen epätasaisesti läänien välillä johtuu todennäköisesti asiakkaiden ja työn sijoittumisesta lähinnä eteläiseen Suomeen. Pohjoisessa tulkkaukseen tarvitsevien asiakkaiden määrä on pieni ja viittomakielentulkkien määrä on alueella huomattavasti eteläisiä alueita vähemmän. (Suomen Viittomakielentulkit ry i.a.)

KUVIO 1 Vastausprosentit lääneittäin

Suurin osa vastaajista oli niin kutsuttuja uusia tulkkveja, eli he olivat työskennelleet 0–5 vuotta. Vastausprosentti pieneni mitä enemmän työvuosia oli takana. Poikkeuksena olivat ryhmät ”yli 20 vuotta työskennelleet” ja ”15–20 vuotta työskennelleet” (KUVIO 2). Vastausten määriin ja suhteisiin vaikuttanee se, että koulutuspaikkojen määrä on lisääntynyt jatkuvasti, joten vastavalmistuneita tulkkveja on jatkuvasti enemmän. (Suomen Viittomakielen Tulkit ry.) Humanistisessa ammattikorkeakoulussa vuonna 2001 opiskelleet Alanen ja Lauronen ovat tehneet opinnäytetyön, joka käsitteli tulkkien poistumista alalta. Sen mukaan tulkit poistuvat kentältä muutamana vuoden työkokemuksen jälkeen. (Hynynen ym. 2001, 150.) Alalta poistuminen voi olla myös yksi syy miksi vastausprosentti on suurin juuri 0–5 vuotta töitä tehneiden osalta. Tämän vastausryhmän kohdalla ei poistumista ole vielä ehtinyt tapahtua.

KUVIO 2 Vastaajien työkokemus vuosina

7 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

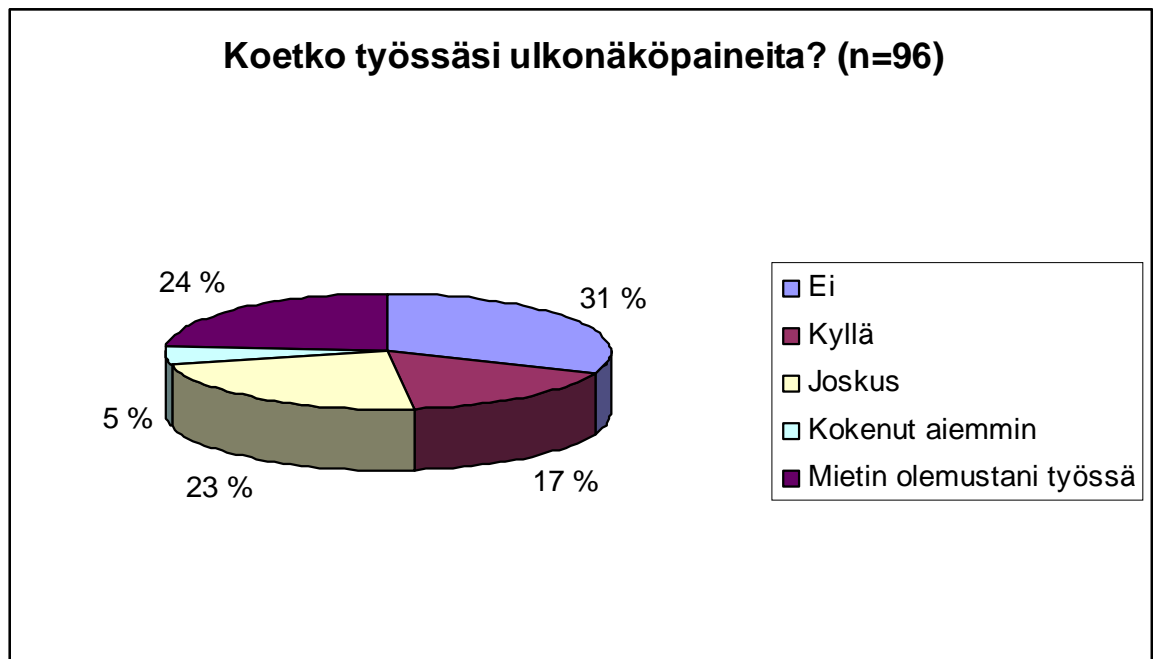
7.1 Kvalitatiivisen tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset

Kvalitatiivisen tutkimusosion kysymykset olivat avokysymyksiä. Osa yksittäisistä vastauksista oli vaikeasti luokiteltavia, sillä ne saattoivat sisältää useamman vaihtoehdon tai lauseet vastauksen sisällä saattoivat kumota toisensa. Lajittelimme vastaukset sen perusteella, mitä vastaaja oli eniten korostanut.

7.1.1 Ulkonäköpaineiden kokeminen

Ensimmäinen kvantitatiivisen kyselymme avokysymys käsitteli sitä, kokevatko tulkit ulkonäköpaineita työssään. Vastausten perusteella jaoinme kokemukset ulkonäköpaineista viiteen eri luokkaan: *kyllä; ei; joskus; olen kokenut aiemmin sekä mietin olemustani*.

Vastaajista yhteensä 69 % *kokee tai on joskus kokenut* jonkinasteisia ulkonäköpaineita tai *miettinyt ulkoista olemustaan ja ulkonäköään* tulkkaustilanteissa (KUVIO 3). Paineita vähentää, mikäli tilauksessa käy selvästi ilmi tilaisuuden luonne ja mahdolliset pukeutumisohjeet. Tilanteisiin sopiva pukeutuminen nousikin merkittävimmäksi paineiden aiheuttajaksi läpi kyselyn.

KUVIO 3 Koetko työssäsi ulkonäköpaineita?

Kyselyyn vastanneista 17 % ilmoitti kokevansa *selvästi* ulkonäköpaineita. Työ on erittäin visuaalista ja tulkki työskentelee jatkuvasti muiden katseiden alla. Tulkin työtä pidetään asiakaspalvelutyönä. Hyvä asiakaspalvelu tarkoittaa asiakaspalvelijoiden toimimista asiakkaidensa hyväksi heidän tarpeet lähtökohtanaan. (Aarnikoivu 2005, 29). Asiakkaan tarpeiden huomioiminen tuo mukanaan tiettyjä vaatimuksia myös ulkoisen olemuksen suhteen. Toisaalta työn kokeminen asiakaspalvelutyönä vähensi joidenkin tulkkien paineiden kokemista, sillä he pitivät siistiä olemusta yhtenä osana asiakaspalveluammattia tai luonnollisena valmistautumisena tulevaan työpäivään.

Tulkki on koko ajan esillä. Olipa mikä tahansa tilanne (luento, esittely jne.), niin 75% katsoo tulkkia ja loput 25% puhujaa.

Totta kai jonkin verran on paineita varsinkin isoissa tilanteissa joissa joutuu olemaan erityisesti esillä, katseiden kohteena. Toisaalta sama olisi minkä tahansa asiakaspalveluammattissa tai työssä jossa joutuu olemaan esillä: toisia on ajateltava ja sitä että on ulkonäöltään siisti ja huoliteltu. Tässä työssä lisäksi tulkin ulkonäkö helposti muuttuu kuoron asiakkaan ominaisuudeksi, jolloin sitä on syytä miettiä.

Osa tulkeista koki, ettei voi työskennellessään pukeutua omaan persoonaansa sopivalla tavalla ja se koettiin paineita aiheuttavaksi tekijäksi. Oma persoona ja itsetunto vaikuttivat paineiden kokemiseen muutenkin. Usea paineita kokenut vastasi oman itsetuntonsa olevan heikko. Heikko itsetunto on vahvasti kytköksissä siihen, millaisena henkilö kokee oman kehonsa ja siten itsetunnon laatu vaikuttaa myös työtilanteissa. Vastaajat kokivat, että muut odottavat tiettyjä ulkoisia ominaisuuksia. Tulkit myös vertailivat itseään muihin tulkkeihin, joka on tyypillistä etenkin naisille, jotka muodostavat käsitystään itsestään ja persoonastaan ihmissuhteiden sekä ympäristön kautta (katso 4.1). Vastauksista kävi ilmi, että osa tulkeista on tehnyt tai harkinnut tehtävän ulkonäkönsä liittyen pieniä korjauksia nimenomaan ammattinsa vuoksi, kuten luomileikkauksia tai hammaskaluston laajempaa korjausta.

Koen, että minun tulisi olla aina edustavan näköinen. Koen ristiriitaisia tunteita ulkonäköni suhteen, koska itse pidän vähän "räväkämmästä"-lookista.

Kyllä jonkinlaisia paineita siis on. Varmaan se johtuu siitä, että yhteiskunnassa on kaikille ulkonäköpaineita, sillä ihmistä kohdellaan useissa tilanteissa ensivaikutelman mukaisesti.

Ikä nousi esiin yhtenä selvänä paineiden aiheuttajana. Erityisesti nuoren näköiset naistulkit kokivat, ettei heitä kohdeltu ammattilaisina tai heidän ei uskottu selviytyvän tilanteista. Vanhemmat tulkit taas kokivat, että nuoret asiakkaat toivovat itselleen nuorta tulkkia.

Kyllä koen. Olen ikääni nähden hyvin nuoren näköinen, joten joissain tulkkaustilanteissa minua ei oteta vakavasti luullun ikäni tähden. Lisäksi minun ei oleteta ymmärtävän "aikuisten" asioita eikä tietävän lähihistoriaa nuoruuten tähden. -- Luulen, että ulkonäköni takia he kuvittelevat minun käyttäytyvän ja reagoivan tilanteisiin kaksikymppisen tavoin, ja yllätyvät kun käyttäydynkin eri tavalla.

Vastaajista 31 % ei kokenut lainkaan ulkonäköpaineita viittomakielen tulkin työssään vaan uskoi muiden asioiden olevan ulkonäköä tärkeämpiä tulkkaustilanteessa. Vastaajat myös uskoivat osaavansa pukeutua tilanteen vaatimalla tavalla.

Myöhemmissä tuloksissa ilmenee, että kollegoiden mielestä virhearviointejakin tapahtuu. Tulokset eivät kerro, ovatko epäkorrektisti pukeutuneet tulkit itse kokeneet olevansa hyvin edustettuja.

En koe, mielestäni tärkeää ei tulkissa ole ulkonäkö vaan kieli ja tulkkaustaito.

Työminää harmittavat enemmän kieleen, asian hallintaan ja tilanteessa joustavaan toimimiseen liittyvät asiat.

En koe. Mielestäni osaan pukeutua asiallisesti tilanteeseen kuin tilanteeseen, ja pidän huolta ulkonäöstäni.

Vastaajista 23 % koki ulkonäköpaineita *joskus* ja heidän kokemansa paineet olivat vahvasti tilannesidonnaisia. Ongelmallisimmiksi tilanteiksi koettiin suuret juhlat, seminaarit tai muut tilanteet, jossa tulkki on suuremman yleisön edessä kuin useimmissa arkisissa asiointitilanteissa.

Joskus koen. Kun istuu suuren ihmisjoukon edessä, tuntuu, että pitää olla huolitellun näköinen. Se luo osaltaan ammattiuskottavuutta

Myös kokemukset omasta itsestä suhteessa tulkattavaan asiaan vaikuttivat tulkki-en mielipiteisiin ulkonäköpaineiden kokemisesta. Miesvaltaiset työpaikat ja miesten seksuaalissävytteiset kommentit naistulkeille koettiin paineita lisäävänä tekijänä. Vastauksissa ei käytetty suoraan termiä *'seksuaalinen häirintä'*, mutta tasa-arvovaltuutetun mukaan seksuaalisuuteen liittyvät kommentit, jotka kohde kokee loukkaavana, voidaan laskea häirinnäksi (katso 4.3).

Kyllä ajoittain koen. Mukiinmenevän näköisenä naisena joutuu toisinaan kiusallisen tuijotuksen kohteeksi, ulkonäköä saatetaan jopa kommentoida. Jos tietää menevänsä miesvoittoiseen ("äijämäiseen") paikkaan tulkkaamaan, saatan joskus tarkoituksella valita vähemmän naisellisia vaatteita pienentämään hyvin naisellista ulkonäköäni.

Eräessä vastauksessa kävi ilmi, että paineita voi aiheuttaa se, etteivät kuulevat asiakkaat tiedä viittomakielen tulkin työnkuvasta juuri mitään. He eivät tiedä, että päivän aikana on mahdollisesti ollut muitakin tulkkaustilanteita nopealla aikataululla ja siksi esimerkiksi vaatetus voi olla tilanteeseen epäsopivaa.

Vastaajista 5 % on kokenut aiemmin ulkonäköpaineita, mutta ei koe niitä enää. Asiakkaiden ja tilanteiden tuleminen tutuksi vähensivät paineiden kokemista. Vastauksista kävi ilmi, että tutuille asiakkaille on helpompi ”selitellä” jos pukeutuminen on ollut epäasiallista. Tutuus voi siis osaltaan heikentää tulkin ammatillista käyttäytymistä, johon kuuluu osana tilanteen vaatimalla tavalla pukeutuminen. Myös itsensä hyväksyminen on vaikuttanut selvästi paineiden lievenemiseen.

En tällä hetkellä. Aikaisemmin kyllä. Paineet tai kriteerit saattavat olla visuaalisilla viittomakielisillä tarkempia.

En koe enää työskennellessäni asioimistulkkina samojen asiakkaiden kanssa samoissa tulkkaustilanteissa.

Vastauksissa pohdittiin ulkonäköä myös terveydellisestä näkökulmasta. Ylipaino nousi asiaksi johon tulkit kiinnittivät huomiota. Reilu ylipaino näkyy muille, ja se voi jopa vaikeuttaa tulkkaustilanteita erityisesti ahtaissa tiloissa tai hidastaa siirtymistä tulkkauspaikasta toiseen. Vireystilaan voi vastanneiden mukaan vaikuttaa esimerkiksi syömällä hyvin ja säännöllisesti. Hyvä vireystila näkyy myös ulkoisesti.

Toki tulkki joutuu monesti hyvin pieniin ja ahtaisiin tiloihin, joten hoikkuudesta voisi sanoa olevan etua. Työasennot saattavat välillä olla kaikkea muuta kuin mukavalla tuolilla istumista tai tukevalla maalla seisomista. Tällöin on hyötyä siitä, että tulkki pystyy menemään kyykkyyhin, istumaan lattialla tai juoksemaan asiakkaan mukana

Ulkonäköpaineita voi aiheuttaa osaltaan myös tulkin kaunis ulkomuoto. Joissain tilanteissa tulkki on mahdollisesti tilattu hänen miellyttävän ulkonäkönsä vuoksi eikä niinkään hänen tulkkaustaidollisten kykyjensä vuoksi. Tulkit kokivat myös, että koulutuksessa on annettu tiukat ohjeet pukeutumisesta, joka on vaikuttanut ulko-

näköpaineiden syntymiseen. Osalla paineet ovat vähentyneet kokemuksen myötä kun taas osa ajattelee edelleen koulutuksessaan saamia ohjeita.

Vastanneista 24 % *ei kokenut varsinaisia* ulkonäköpaineita työssään, mutta he kokivat esimerkiksi pukeutumisen olevan haasteellista. He myös miettivät ulkoista olemustaan työtilanteissa, vaikka varsinaisia paineita ei ollut tai he kokivat paineiden johtuvan muusta kuin työstään, kuten yhteiskunnan yleisistä kauneusvaatimuksista. He kokivat ulkoisen olemuksen ja ulkonäöstä huolehtimisen olevan osa viittomakielen tulkin työtä ja ammattimaisen mielikuvan luomista. Osa tulkeista koki ulkoisen olemuksen miettimisen tärkeäksi siksi, että he edustavat paitsi asiakastaan myös firmaa ja koko tulkkien ammattikuntaa.

En sanoisi, että varsinaisesti paineita, mutta kiinnitän kyllä huomiota ulkonäköni ja toisinaan mietin, että mitä asiakkaat mahtavat ajatella ulkoisesta olemuksestani. Olenko esimerkiksi onnistunut pukeutumaan oikealla tavalla, enhän ole liian juhlava tai liian arkinen.

Kyllä jonkinlaisia paineita siis on. Varmaan se johtuu siitä, että yhteiskunnassa on kaikille ulkonäköpaineita, sillä ihmistä kohdellaan useissa tilanteissa ensivaikutelman mukaisesti.

Kysymys ”*Millaisissa tulkkaustilanteissa koet tulkin ulkonäöllä olevan eniten merkitystä*” vahvisti ensimmäisen kysymyksen, ”*Koetko työssäsi ulkonäköpaineita*”, tuloksia. Valtaosassa vastauksista ilmeni, että tulkin ulkonäöllä ja ulkoisella olemuksella koetaan olevan eniten merkitystä suurissa ja virallisissa tapahtumissa, kuten juhlissa, kokouksissa ja seminaareissa. Häät, hautajaiset ja kirkolliset tilaisuudet luetaan myös tähän kategoriaan. Linnan juhlat nousivat yksittäisenä suurena tapahtumana, vaikka moni tulkki ei ole kyseiseen tapahtumaan osallistunut.

Seminaareihin, oikeuteen tai muihin muodollisiin tilaisuuksiin tulkin ulkonäön uskon olevan myös merkityksellinen. Mikäli tulkki em. tilaisuuksiin pukeutuu ns. virallisemmin ja on huoliteltu, on tulke mielestäni myös uskottavampi, kun tulkki olemuksellaan näyttää suhtautuvan tilaisuuteen sen vaatimalla vakavuudella.

Toiseksi eniten tulkin ulkonäöllä ja ulkoisella olemuksella koettiin olevan merkitystä tilanteissa, joissa asiakas erityisesti henkilöityy tulkkiin, ja toisin päin. Myös tilanteet, joissa asiakkaan täytyy antaa itsestään positiivinen tai neutraali ensivaikutelma, koettiin erityisen merkityksellisiksi. Tällaisia tilanteita olivat esimerkiksi työhaastattelut ja tilaisuudet, joissa asiakas pyrkii henkilökohtaisesti vaikuttamaan tilanteen tai asian kulkuun.

Asiakkaan kannalta tärkeissä tilanteissa uskon, että tulkin ulkonäölläkin on enemmän merkitystä. Mielestäni ei ole väliä onko tämä tilanne työpaikkahaastattelu, lapsen kastajaiset vai koulun bileet, vaan oleellista on se kuinka tärkeä tilanne/tilaisuus on asiakkaalle

Niin, ettei ole liiaksi esillä, mutta myös niin, ettei tulkki ulkoisella olemuksellaan, mm pukeutumisellaan, vähennä asiakkaiden uskottavuutta.

Psykologin/psykiatrin vastaanotolla, liian vahvat värit vaatetuksessa tai liian vahva meikki naistulkeilla tai tulkin liian vahva olemus saattaa passivoida asiakasta ja saada hänet vetäytymään. Siis yksittäistapa-uksissa.

On kuitenkin tärkeä muistaa, että asiakkaille kaikki tilanteet ovat tärkeitä, ja jos tulkin olemus viestii jotain ristiriitaista tulkattavan tilanteen kanssa, se saattaa olla/on asiakkaalle kiusallista.

Messut, seminaarit ja muut tilaisuudet, jossa tulkki on monen ihmisen katseltavana. Mielestäni parasta olisi, jos asiakas ja tulkki eivät eroaisi toisistaan ulkonäön puolesta hirvittävästi (tyyliin pitkä ja hoikka/ lyhyt ja paksu). Mikäli eroavat, heidän erilaisuutensa korostaa toisiaan ja saattaa olla häiritsevää. Oikeastihan sillä ei pitäisi olla mitään väliä.

Kolmanneksi eniten mainintoja tuli siitä, että tulkillä tulisi aina olla tiedossa ali- ja ylipukeutumisen rajat. Tulkki ei saa olla huomattavan paljon paremmin pukeutunut kuin hänen asiakkaansa ja täten kerätä huomiota itseensä, eikä toisaalta myöskään asiakastaan huonommin pukeutunut. Tilannetajun ja yleisen siisteyden merkitystä korostettiin. Lisäksi useampaan kertaan ilmeni, että mikäli asiakas on hyvin tietoinen ulkonäöstään, tulisi tulkinkin olla huoliteltu.

Eli kaikissa tilanteissa tulisi käyttää harkintaa. Jos illalla on oman firman pikkujoulut, kannattaa miettiä, meneekö päivällä opiskelutulk-

kauspaikkaan paljetti-minimekossa vai ottaako vaihtovaatteet mukaan.

Ihan missä tahansa tilanteessa tulkin epäsoviva pukeutuminen / käytös / olemus voi olla tuhoisa tulkkauksen onnistumiselle. Syystä tai toisesta epäuskottava tulkki vie pohjan myös hänen työnsä uskottavuudelta.

Uskon, että juhlatilanteissa tämä asia on merkittävin.-- Uskon, että kaikenlaiset yli- ja alilyönnit pistävät merkille sekä kuulevat, että kuurot asiakkaat.

Mainintoja saivat myös miesvoittoiset paikat, joissa tulkin ulkonäkö, ulkoinen olemus ja pukeutuminen voivat vaikuttaa tulkkaustilanteeseen ja tulkin tai jopa asiakkaan uskottavuuteen. Vastauksissa esiin nousivat myös urheilulliset tulkkaustilanteet, erityisesti mikäli tulkki itse on ylipainoinen ja/tai huonokuntoinen. Lisäksi tilaisuuDET, joissa asiakas ja / tai tulkki tulee kuvatuksi esim. televisioon, koettiin merkittäviksi.

Ehkä tilanteissa, joissa oletetaan jostain syystä tietynlaista ulkonäköä. Jos porukassa on vaikka vain naisia tai miehiä, laittaisin tilanteeseen samaa sukupuolta olevan tulkin. Esim. Harley Davidson -kokoontumiseen karski miestulkki sopisi paremmin kuin minä.

Toisaalta tilanteissa, joissa asiakkaalla tai jollain paikalla olevalla saattaa olla käytöshäiriöitä, hän saattaa olla päällekyvä tai esimerkiksi seksuaalisesti yliaktiivinen, on tärkeää, ettei pukeutumisellaan tai olemuksellaan provosoi asiakasta.

Ehkä liikunnallisissa ja ahtaissa tilanteissa ylipainolla on vaikutusta. Tulkki ei pysty tai jaksa liikkua tilanteen vaatimalla tavalla. Tulkki aiheuttaa ahatauden tunteen pienissä tiloissa.

Muutammat vastaajat kokivat, että sellaisia tilanteita ei ole, joissa tulkin ulkonäöllä olisi erityistä merkitystä. Vastauksista ilmeni jälleen, että mikäli asiakas on tuttu, eikä tulkkaustilanne ole virallinen, ei myöskään tulkin ulkonäölle tai ulkoiselle olemukselle ole asetettu niin suuria odotuksia.

Ehkä olen sinisilmäinen, mutta jos tulkki hoitaa hyvin työnsä, en usko, että hänen ulkonäöllään on merkitystä tilanteeseen.

Ehkä mallikoulussa tai kosmetologikoulussa tuntisin paineita, sillä en itse meikkaa.

En usko että tulkin ulkonäkö vaikuttaa olennaisesti mihinkään tulkkaustilanteeseen, kunhan kommunikaatio sujuu ja tulkki hoitaa työnsä. Lapsille tulkatessa kuitenkin ulkonäkö on ensimmäinen asia, mihin pieni asiakas kiinnittää huomionsa, joten pelottavan näköinen tulkki voi muuttaa koko tilanteen kauhukokemukseksi, vaikka itse asia sujuisikin tulkin kannalta moitteetta.

7.1.2 Mistä suunnasta ulkonäköpaineet tulevat ja ovatko paineet muuttuneet kokemuksen myötä

Kysyessämme, johtuvatko paineet enemmän asiakkaista vai toisista tulkeista, vastaajista 46 % koki suurimman osan paineista tulevan *asiakkaiden suunnalta* (KU-VIO 4). Asiakkaiden koettiin sanovan kommentteja suoraan henkilökohtaisistakin asioista. Tämä on yksi merkittävimmistä syistä, miksi tulkin tulisi osata erottaa henkilökohtainen persoonansa ja ammattipersonansa toisistaan (katso 3.1). Suurin osa vastanneista ei kertonut perusteluja, mutta he pitivät itsestään selvänä, että paineet tulevat asiakkaiden puolelta.

Asiakkaiden kuurot sanovat aina suoraan kaunistelematta jos on mustat silmänaluset, tukka huonosti, polvipussit farkuissa tai painoa tullut lisää (vaikkei olisikaan). löysissä (muoti)vaatteissa kysytään usein olenko raskaana. autossa aina mukana esim vaihtokenhät: tiettyjen asiakkaiden kohdalla vaihdan "pyhäkenkiin" koska ovat itse aina niin tällättyjä.

Asiakkaiden tietty.

Vastaajista 10 % kertoi paineiden tulevan *selkeästi kollegoiden* suunnalta. Tulkit vertailivat itseään toisiin tulkkeihin ja saattoivat kokea alemmuuden tunnetta, mikäli toinen tulkki oli heidän mielestään edustavampi. Esiin nousivat myös paritulkkaustilanteet. Mikäli tulkkien pukeutuminen oli ristiriitaista, sen koettiin aiheuttavan paineen tuntua.

Kollegoiden. Asiakkailta en ole saanut palautetta ulkonäöstä tai vaate-
tuksesta koskaan.

Kollegat eivät sano juuri mitään, mutta ehkä silti koen enemmän paineita siitä suunnasta. Olemmehan "samaa ryhmää". Aina jos olen kysynyt jostain ulkonäkö- tai pukeutumisasiasta asiakkaalta, vastaus on ollut "ihan sama".

Yhteensä 16 % oli vastannut paineiden aiheutuvan *jostain muista syistä* (10 %) tai molempien, *sekä kollegoiden että asiakkaiden* suunnalta (6 %). Opiskelu nousi tässäkin kysymyksessä esille paineiden luojana. Pitkin kyselyä on havaittavissa, että koulutuksessa on annettu todellisuutta tiukempi kuva asiakkaiden vaativuudesta.

Sekä että. Tulkkiparia minulla ei juurikaan ole ollut, mutta muuten tulkkveja tavatessani, tunnen usein itseni harmaaksi toisten merkkivaatteiden rinnalla. Kilpailu on kovaa.

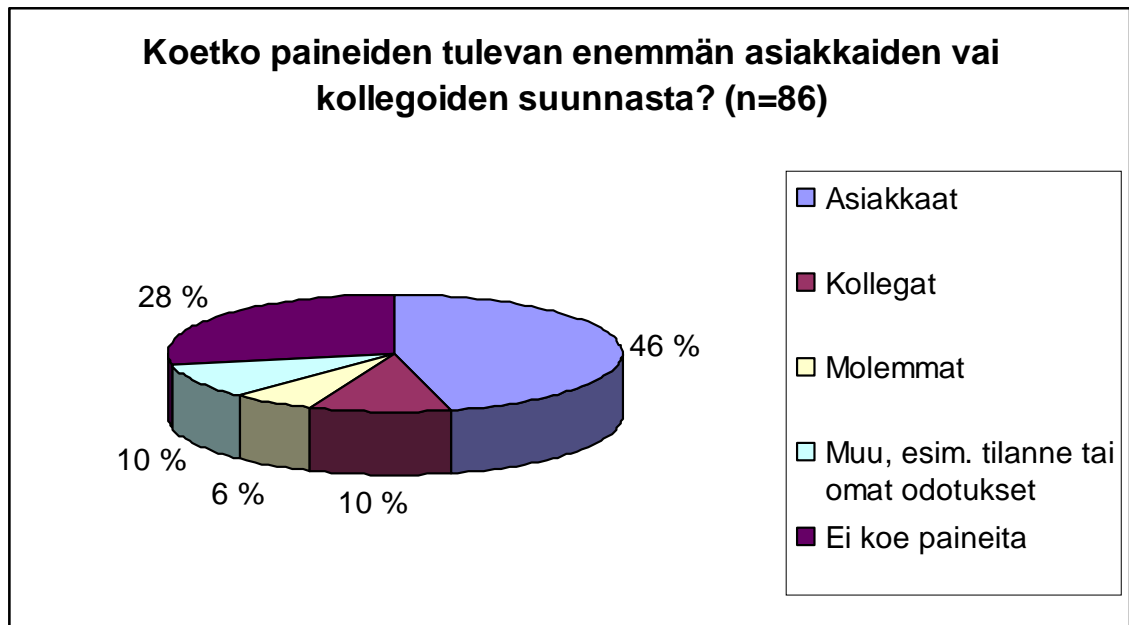
Molemmat tuijottaa.

Enemmän muodin ja nyky maailman elämäntavan (tekokynnet yms) kuin kenenkään ihmisten suunnasta!"

Luulen, että paineet asetetaan opiskelun aikana. Opettajat ja kouluttajat painottavat, että tulkin täytyy olla asiallisesti pukeutunut. En ole tähän asti kuullut niin huonoa palautetta asiakkailta ja kollegoilta, että se olisi mieleen painunut

Henkilöitä, jotka *eivät koe lainkaan* ulkonäköön tai ulkoiseen olemukseen liittyviä paineita oli vastaajista 28 %.

Pukeudun ja meikkaan niin, että minun on hyvä olla. En koe paineita kummastakaan suunnasta.

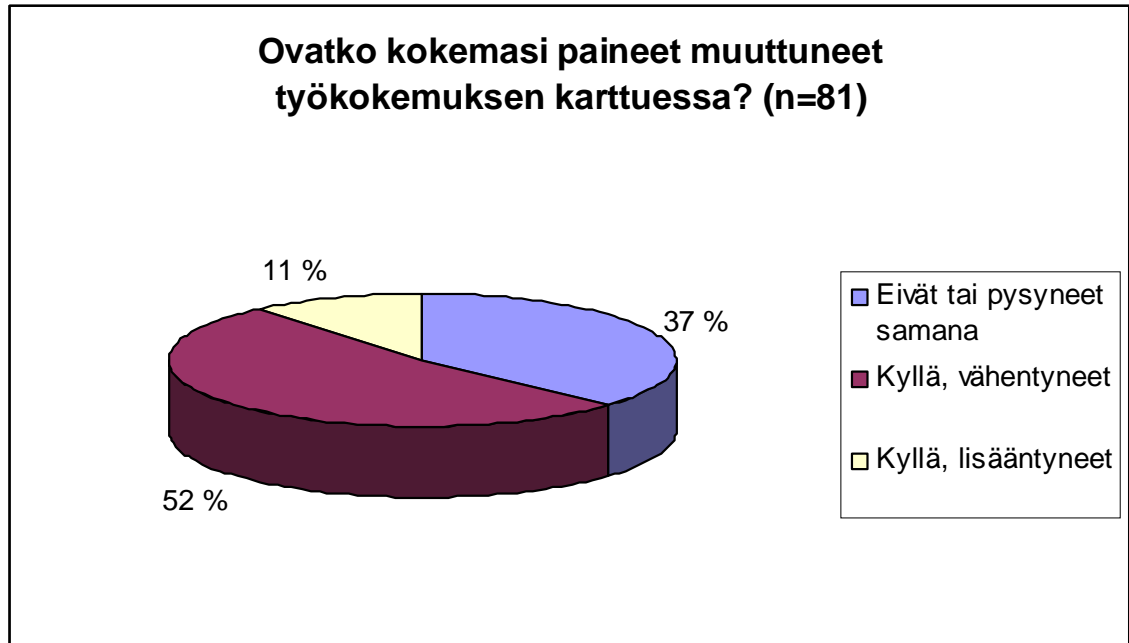
KUVIO 4 Koetko paineiden tulevan enemmän asiakkaiden vai kollegoiden suunnasta?

Kysymykseen vastanneista yhteensä 72 % ilmoitti kokevansa paineita joltain taholta ja 28 % ilmoitti, ettei koe paineita lainkaan. Tämä tulos tukee jälleen läpi kyselyn ilmenneitä prosentteja, joiden mukaan noin 30 % ilmoittaa, ettei koe lainkaan paineita ja noin 70 % kokee paineita vaihtelevasti.

Kysymyksen kohdalla saatu otos on 86. Tulosta voi mahdollisesti vääristää se, että kysymyksessä annettiin ainoastaan nämä kaksi vaihtoehtoa, kollegat ja asiakkaat, jolloin osa on mahdollisesti valinnut jomman kumman olettaen, että valinta on tehtävä näiden vaihtoehtojen perusteella.

Kysymykseen ”Ovatko kokemasi ulkonäköpaineet muuttuneet työkokemuksen myötä?” vastasi 81 tulkkiä. Heistä 37 % koki, ettei heillä ole lainkaan ulkonäköön ja ulkoiseen olemukseen liittyviä paineita, tai he kokivat, että paineiden määrä ja vaatimukset ovat pysyneet samana läpi heidän tulkkauransa. Yli puolet eli 52 % koki paineiden vähentyneen kokemuksen myötä. Kokemuksen myötä paineet ovat kas-

vaneet 11 %:lla vastanneista (KUVIO 5) Selvästi suurin syy oli ikä. Iän myötä tapahtuneet ukoiset muutokset lisäävät stressiä ja halua näyttää huolitellulta

KUVIO 5 Ovatko kokemasi paineet muuttuneet työkokemuksen karttuessa?

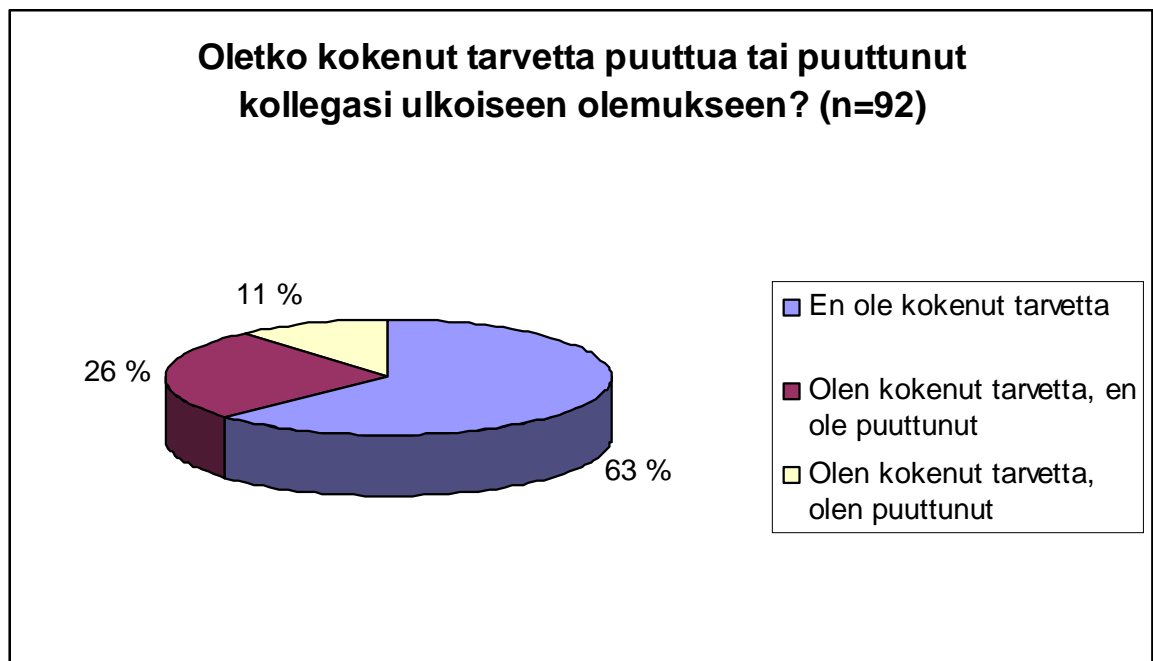
Tämänkin kysymyksen vastauksista nousivat selvästi esille koulutuksen aiheuttamat paineet tiukasta pukeutumisesta. Moni koki koviakin paineita vastavalmistuneena tulkkina, mutta on myöhemmin huomannut koulutuksen liioittelevan asiakkaiden vaatimuksia pukeutumisen suhteen. Ymmärrys siitä, että tulkki voi olla oma persoonallinen itsensä myös työaikana, on helpottanut usean tulkin kokemia paineita. Lisäksi kun tulkkaustaito vahvistuu, ei tarvitse hakea uskottavuutta ulkoisten ominaisuuksien kautta.

Ovat muutteneet paljonkin. Uskallan olla täysin oma itseni ja työtilanteen huomioon ottaen pukeudun ja näytän siltä niin kuin haluan. Olen itsevarmempi ja uskallan olla Minä, enkä Tulkki (= kone)

Paineet ovat hieman laantuneet, koska olen huomannut, etteivät asiakkaat ainakaan vaatteiden suhteen ole niin kriittisiä kuin koulussa annettiin ymmärtää.

7.1.3 Ulkonäköpaineet ja kollegat

Kysymyksen ”Oletko kokenut tarvetta puuttua / puuttunut tulkkiparisi ulkoiseen olemukseen?” jaottelimme vastaukset kolmeen ryhmään: *en ole kokenut tarvetta; olen kokenut tarvetta, mutta en ole puuttunut asiaan; olen kokenut tarvetta ja olen puuttunut asiaan* (KUVIO 6)

KUVIO 6 Oletko kokenut tarvetta puuttua tai puuttunut kollegasi ulkoiseen olemukseen?

Selvästi yli puolet vastaajista (63 %) *ei ollut kokenut tarvetta puuttua* kollegansa ulkoiseen olemukseen. Usko siihen, että tulkit ovat ammattitaitoisia ja osaavat pukeutua ammatin vaatimalla tavalla, on hyvin vahva.

On toisen tulkin oma asia kuinka hän pukeutuu. Asiakas huomauttaa kyllä jos ei ole tyytyväinen. mutta kuten sanoin puhumme usein ennen keikkaa myös vaatetuksesta, joten ei ole ollut edes tarvetta puuttua.

En ole kokenut tarvetta puuttua muiden tulkien ulkoiseen olemukseen. Minusta tuntuu, että nykyään tulkit ovat hyvin tietoisia siitä mikä on tilanteeseen sopiva tapa pukeutua. Jokaisella on tietysti oma tyylin-

sä ja kunnioitan sitä. Ei kaikkien tarvitse pukeutua jakkupukuun ollakseen edustavia ja edukseen.

Hieman yli neljäsosa vastaajista (26 %) *oli kokenut tarvetta puuttua, mutta ei ollut sitä tehnyt*, ja reilu kymmenesosa (11 %) *oli kokenut tarpeelliseksi puuttua kollegan ulkoiseen olemukseen ja oli tähän myös puuttunut*. Kollegoiden lisäksi tulkeilla oli ollut huomautettavaa tulkkiopiskelijoiden ulkoisesta olemuksesta. Vanhempien ja vieraiden kollegoiden olemukseen puuttuminen koettiin erityisen hankalaksi.

Olen kokenut tarvetta, mutten puuttunut (ei ollut tilaisuutta puuttua); tulkkipari tuli seminaariin myöhässä tukka likaisena ja sinne tänne sojottaen, likaisissa (tai ainakin sen näköisissä) farkuissa. Nolotti hänen puolestaan. Koska kollega myös poistui paikalta välittömästi loppusa-
nojen jälkeen en päässyt sanomaan hänelle mitään. Sellaisten kolle-
goiden kanssa, joiden kanssa tekee tiiviimmin töitä, tulee varmaan ihan huomaamattaankin puututtua toisen ulkoiseen olemukseen ("Nyt sulla on huulipunaa hampaassa" "Housujen vetoketju on auki" yms.)

Olen joitakin kertoja kokenut tarvetta epäasiallisen pukeutumisen vuoksi, mutta en ole kuitenkaan ottanut puheeksi. Miksi: -- (pukeutu-
minen) jumalanpalveluksessa meni todella pahasti överiksi. Jätin mainitsematta asiasta, koska kyseessä jopa minuakin vanhempi kollega, enkä uskonut siitä seuraavan hyvää. Oheinen esimerkki on ollut ehdotomasti räikein urallani kohtaamani epäasiallinen pukeutuminen.

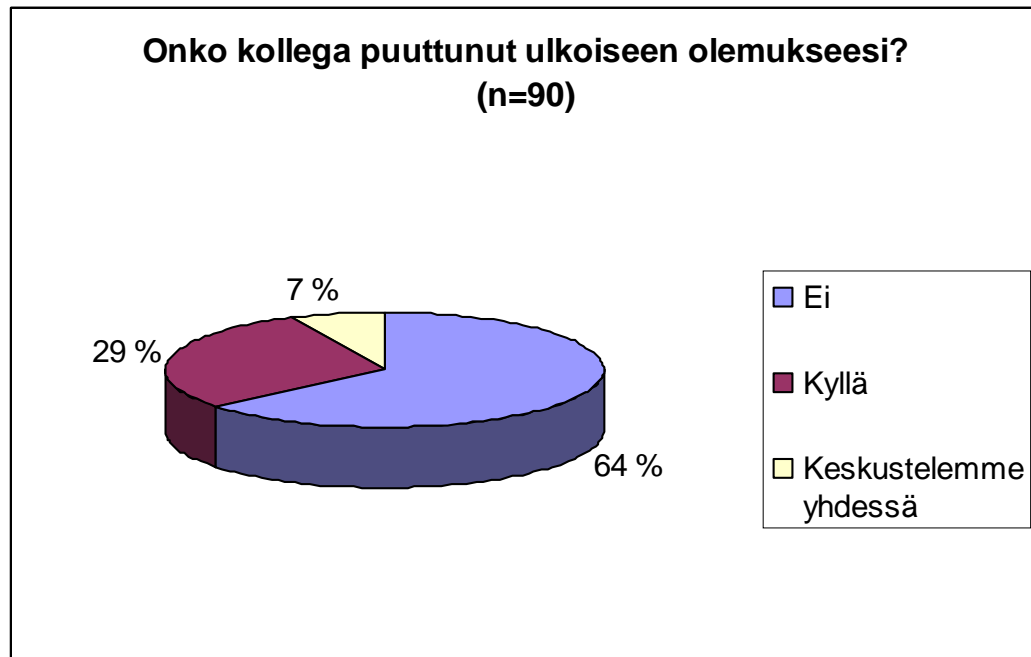
Vastaukset olivat jälleen hyvin tulkinnanvaraisia. Osa kielsi kokeneensa tarvetta puuttua kollegan ulkoiseen olemukseen, mutta seuraavassa lauseessa kertoi miettineensä esimerkiksi toisen tulkin vaatteiden sopivuutta tilaisuuteen. Vaatetus ja pukeutuminen sekä asusteet, korut ja hiukset nousivat asioiksi, joista teki mieli huomauttaa kollegalle. Osa ei ollut puuttunut negatiivisella tavalla, mutta kertoi antaneensa palautetta esimerkiksi onnistuneesta asuvalinnasta tulkkaustilanteessa. Osa tulkeista vastasi myös keskustelewansa parin kanssa ennen tilaisuutta, kuinka tilaisuuteen olisi sopivaa pukeutua, jotta pukeutuminen olisi mahdollisimman yhtenäistä.

En ole puuttunut kollegani ulkoiseen olemukseen enkä kokenut edes tarvetta puuttua, ainakaan negatiivisesti, jokainen olkoon oma yksilönsä. Tosin normaalia on, jos kaverilla on jäänyt kiireessä huomaamatta, että paita on väärinpäin päällä, toki tästä huomautan, kuten ketä tahansa muutakin ihmistä. Toisinaan tulee työkavereiden kanssa soiteltua ja sovittua, minkä tyylistä vaatetta tulkkaustilanteeseen olisi hyvä laittaa, jos olemme menossa tavallisesta asioinnista poikkeavaan tilaisuuteen. Kauniisti laittautunutta kollegaa on myös ilo kehaista, tätä tulee joskus tehtyä - olen siis sittenkin puuttunut tulkkiparin/kollegan ulkoiseen olemukseen.

Toisten tulkkien pukeutuminen tai siisteys voi aiheuttaa vastanneissa ajatuksia, mutta palautetta ei välttämättä kuitenkaan anneta. Osa kokee palautteen antamisen erittäin vaikeaksi, kun taas osa ei koe puuttumisen olevan kollegan tehtävä.

Itse asiassa olisin monta kertaa halunnut sanoa parin vaatetuksesta, mutta mielesäni se ei ole minun asia.

Toisin päin asetetussa kysymyksessä prosenttiosuudet jakaantuivat hyvin samalla tavalla kuin edellisessä kysymyksessä (KUVIO 7). Vastajista 64 % *ei ole saanut palautetta kollegoiltaan*, 29 % kertoi *saaneensa* kommentteja ja 7 % kertoi *keskustelevänsä yhdessä* kollegoidensa kanssa ennen tulkkaustilannetta lähinnä pukeutumisesta. Myös tulkkiopiskelijoiden kerrottiin huomauttaneen epäsopivasta pukeutumisesta.

KUVIO 7 Onko kollega puuttunut ulkoiseen olemukseesi?

Esiin tuli myös näkökulma siitä, että kynnyks huomauttaa kollegan ulkoisesta olemuksesta on hyvin suuri. Mitä tutumpi kollega on, sitä enemmän hänen olemukseensa uskalletaan puuttua. Pienet huomautukset ja korjaukset koetaan positiivisina, varsinkin jos itse ei ole huomannut kyseistä epäkohtaa itsessään, kuten esimerkiksi levinneet meikit tai kasvojen eteen menevät hiukset.

Osa tulkeista vastasi miettivänsä pukeutumista etukäteen kollegoidensa kanssa, jolloin tulkkiparilla ei pitäisi olla syytä huomauttaa asuvalinnasta. Käytännössä etukäteen keskustelu ei kuitenkaan aina ole mahdollista.

Tulkkien vastauksista välittyi toive, että mahdollinen ennakkotieto tilanteen vaatimasta pukeutumisesta tai tyylistä kerrottaisiin avoimesti. Vastauksissa korostettiin etenkin tulkkeskuksen merkitystä ja tulkkien hiljaisen tiedon toivottiin välittyvän tulkkien keskuudessa varsinkin jos asiakkailla on erityisvaatimuksia tai -toiveita. Hiljainen tieto karttuu kokemuksen myötä ja sen jakaminen voi helpottaa kollegoi-

den työskentelyä. Tulkkien tulisi kuitenkin erottaa toisistaan hiljainen tieto ja vai- tiolovelvollisuus (katso 3.3 ja Liite 2).

7.1.4 Ulkonäköpaineet ja asiakkaat

Asiakkaat ovat tulkkeja aktiivisempia antamaan palutetta ulkonäöstä ja ulkoisesta olemuksesta. Jopa 91 % vastaajista *oli saanut palautetta* asiakkailtaan. Palaute oli ollut sekä positiivista, että negatiivista. Vastaajista 9 % *ei ollut saanut* mitään pa- lautetta. Kysymykseen vastasi 95 tulkkia.

Selvästi esiin nousseita huomautuksen aiheita ovat painonmuutokset, raskausepäi- lyt, hiustyylin muutokset, väsymisen näkyminen, asiallinen pukeutuminen, silmäla- sit sekä positiiviset kokemukset muiden kuin mustan värin käyttö pukeutumisessa. Se, millaisena huomautukset koetaan, on hyvin riippuvaista tulkista ja hänen per- soonastaan.

Näitä perinteisiä: "Oletko raskaana? Ai et, no sitten olet muuten vaan lihonut." "Olet käynyt kampaajalla, aiempi oli parempi."

Kyllä. Pyöristymiseen ja vaatetukseen sekä vireystilaan. Palaute tulee vain negatiivisissa tilanteissa.

Joskus on kehuttu nätiksi tai videotulkkauksessa meikkiä onnistuneek- si (silloin oli kaveri tehnyt meikin). -Toisaalta on käynyt niinkin, että (olin sillä kertaa itse tehnyt meikin, mielestäni kaverin tapaan), että tu- lin videokuvauksista suoraan hieman myöhässä tulkkipariksi kokouk- seen. Saapumiseni keskeytti koko tilanteen ja kaikki vain katsoivat mi- nua kummissaan/jkauhuissaan (en yleensä käytä lainkaan meikkiä). Tilanne laukesi, kun kokouksen pj viittoi minun näyttävän ihan esikau- punkilaishuoralta (En kokenut sitä loukkaavaksi, se sanottiin pilke sil- mäkulmassa).

Yhden kerran asiakas sanoi miulle, että minulla on ruman näköiset kengät. Olisi kuulemma pitänyt mennä ostamaan uudet, koska ne eivät häntä miellyttäneet.

Vastauksissa nousivat selvästi esille kuurosokeiden asiakkaiden esittämät toiveet pukeutumisen suhteen. Tulkit kokivat kuurosokeiden asiakkaiden huomautukset hyväksyttävämpinä kuin viittomakielisten asiakkaiden, sillä pukeutuminen ja asusteet voivat vaikeuttaa tai jopa estää kuurosokeaa asiakasta näkemästä tulkkausta.

Kuurosokeiden närkästyneen palautteen ymmärrän, jos paidan väri ei ole miellyttänyt tai se on häirinnyt. Sen ymmärrän ja otan sen täysin ammatillisesti. Normikuurojen neg. palaute esim. juuri paidan väristä on mielestäni täysin turhaa.

Uusea vastaaja koki tiettyjen miesasiakkaiden (sekä kuulevien, että kuurojen) huomautukset ulkonäöstä epämiellyttävinä. Nämä asiakkailta saadut kommentit sisälsivät myös muunlaista viestiä, kuin puhtaasti ammatilliseen olemukseen liittyvää.

Aika paljon kokemuksia tästä (positiivisesta palautteesta). Kuulostaa-han kaikki tuo kivalle, mutta joskus jos se tulee miesasiakkaan kommenttina vääränsävyisesti ilmaistuna, tulee kiusallinen olo. Miesasiakas on joskus myös kommentoinut hajuvesivalintaani (pitävänsä tuoksusta erityisen paljon) pitkän katseen kera, se tuntui todella epämuksuvalle.

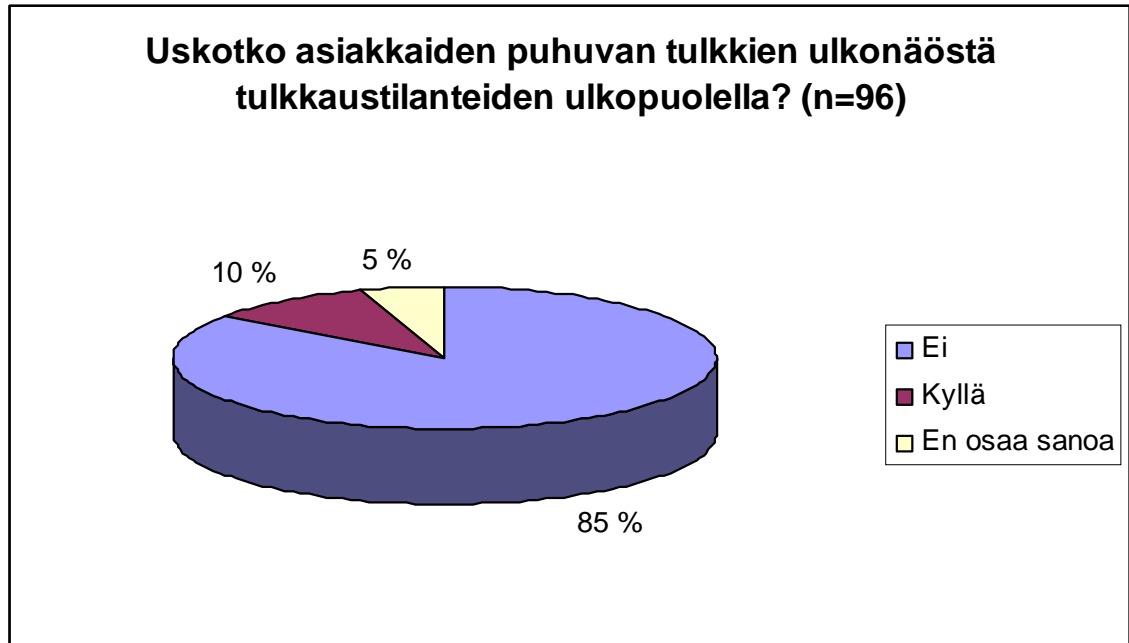
Parilta/muutamalta mieheltä olen saanut positiivista palautetta liittyen ulkonäköön, minkä olen kokenut häiritseväksi.

Kuten jo aikaisemmissa kyselymme tuloksissa on ilmennyt, tulkeilla oli myös kokemuksia siitä, että asiakkaita miellyttänyt ulkonäkö on voinut korvata tulkkaustaidolliset puutteet.

Minut muistetaan ulkonäköni perusteella helposti ja olen ottanut sen positiivisena palautteena. Olen myös joskus saanut asiakkaalta palautetta että vaikka olen kämmännyt tilanteessa, niin ulkonäköni on pelastanut nahkani.

Tulkeista 85 % uskoo tai tietää asiakkaiden puhuvan tulkkien ulkoisesta olemuksesta ja ulkonäöstä myös tulkkaustilanteiden ulkopuolella (KUVIO 8). Vastanneista

tulkeista 10 % *ei uskonut* asiakkaiden keskustele van tulkeistaan lainkaan tilanteiden ulkopuolella. 5 % *ei osannut vastata* kysymykseen.

KUVIO 8 Uskotko asiakkaiden puhuvan tulkkien ulkonäöstä tulkkauksitilanteiden ulkopuolella?

Tilanteiden ulkopuolella käyty keskustelu ei tulkkien mielestä ole välttämättä ole räikeää, vaan se voi olla myös osa tulkin tunnistamista, mikäli asiakas ei muista tulkin nimeä tai viittomanimeä. Toisaalta koetaan, että keskustelu tilanteiden ulkopuolella voi mennä hyvinkin yksityiskohtaiseksi.

Kyllä. Kenellä on isoimmat/ pienimmät rinnat. Kuka on timmissä kunnossa kuka ei. Kenellä on merkkivaatteita kenellä ei. Kuka on ylipukeutunut, kenellä liikaa meikkiä, kenellä hiukset kohdillaan...

Uskon. Asiakkaat puhuvat muutenkin paljon selän takana asioita niin hyvässä kuin huonossa, esim ulkonäöstä ja viittomisesta, käsialasta ja yksittäisistä viittomista. Kukaan ei juuri anna palautetta tulkkauksesta.

Kyllä, tiedän heidän puhuvan. Yleensä lähinnä siitä oliko kaunis nais-tulkki.

Moni vastaajista uskoi ja toivoi, etteivät asiakkaat kommentoi tulkeista toisille tulkeille. Vastauksista kuitenkin ilmenee, että näin tapahtuu. Näissä tilanteissa kaikki tulkit olivat kokeneet olonsa erittäin epämukavaksi.

Ehkä keskenään tulkin ylipainosta, ei koskaan muille tulkeille.

Luulisin niin. Ainakin "kylältä" olen kuullut arvosteluja kollegojen pukeutumisesta.

Olen myös ollut itse paikalla tilanteissa, joissa asiakkaat ovat alkaneet jopa minun läsnäollessani ruotia jotain toista tulkkia. Olin äärimmäisen kiusaantunut näissä tilanteissa, enkä ottanut heidän keskusteluunsa mitään kantaa.

Esiinnousseita asioita olivat jälleen paino, raskausepäilyt sekä tilanteeseen sopiva pukeutuminen. Lisäksi keskustelua uskottiin herättävän selkeät ääripäät (todella ruma tai kaunis tulkki) tai mikäli tulkin ulkomuodossa on tapahtunut radikaaleja muutoksia. Ulkonäöllä tai ulkoisella olemuksella uskottiin olevan merkitystä myös itse viittomakielen ymmärtämiseen.

Kyllä. Visuaaliset piirteet ovat viittomakielissä oleellisia ja varmasti asiakkaat keskustelevat. Osa ulkonäköseikoista voi vaikuttaa viittomakielen ymmärtämiseen

-- Uskoisin, että ainkakin häiritsevistä asioista saatetaan keskustella. Esimerkiksi jos jollakin tulkilla on pitkät ja moniväriset rakennekynnet, jotka ovat selkeästi häirinneet tulkkaustilannetta tai jos tulkki on pukeutunut tulkkaustilanteeseen täysin sopimattomasti.

Nuorten uskottiin käyvän keskustelua tulkkien ulkonäöstä enemmän kuin aikuisten asiakkaiden. Nuorien asiakkaiden uskottiin valitsevan tulkkeja ulkonäön mukaan muita asiakasryhmiä enemmän. Muutamassa vastauksessa nousi esiin jälleen miesten kommentit ja pohdinnat naistulkkien kauneudesta. Lisäksi uskottiin, että mikäli asiakas itse on hyvin trenditietoinen ja omaan ulkonäköönsä huomiota kiinnittävä, hän todennäköisesti kiinnittää tarkemmin huomiota myös tulkin habitukseen.

Uskon. Nykyään asiakkaat varmasti etsivät tulkkeja mm. facebookista (iästä riippuen) ja kommentoivat tulkkien ulkonäköä. Erityisesti nuoremmat asiakkaat voivat olla kriittisiä tulkkien vaatteista yms. sekoista, samalla tavoin kuin itse nuorempana keskusteli koulussa kaverien kanssa opettajien ulkonäöstä ja vaatteista jne. Se on ihan normaalia.

Ulkonäöstä keskusteleminen liitettiin myös visuaaliseen kulttuuriin vahvasti liittyvään kuvailuun. Tulkista puhutaan hänen ulkoisten piirteidensä perusteella, mikäli asiakkaat eivät muista hänen nimeään tai viittomaansa. Tällaista keskustelua ei pidetty negatiivisena vaan viittomakieliseen kulttuurin tyypillisenä piirteenä.

Asiakkaat puhuvat paljon tulkeista tulkaustilanteiden ulkopuolella. Asiakkaat ovat myös hyviä kuvailemaan jotakin tulkkia, mikäli nimi ei muistu jommalle kummalle mieleen. En tiedä, johtuuko tämä visuaalisesta kulttuurista vai mistä.

Luulen, että puhuvat tunnistavuuden nimissä. "Se tulkki, jolla on paljon hameita, yms..."

7.1.5 Viittomakielen tulkin ammatin vaikutukset ulkoiseen olemukseen ja ulkonäköön

Vastaajista 62 % kertoi *vapaa-ajan ja työajan olemuksensa poikkeavan toisistaan*. Vastaajia kysymykseen oli 96. Erot liittyivät pääosin pukeutumiseen, vaatteiden värien ja kuvioiden käyttöön. Työajalle vastaajat pyrkivät pukeutumaan neutraalisti ja mahdollisimman moneen tilanteeseen soveltuvasti, kun taas vapaa-ajalla pukeutuminen voi vaihdella paljastavammasta täysin huolittelemattomaan.

Vapaa-ajalla en ajattele ulkonäköäni paljonkaan. Töihin mennessä en paljon meikkaa, ellei ole juhlatilaisuus, mutta kiinnitän enemmän huomiota siihen miltä näytän ja miltä tuntuu olla missäkin vaatteissa. Kun olo on hyvä näyttää myös hyvältä.

Vapaa-ajalla käytän esimerkiksi hieman värikkäämpiä ja usein myös paljastavampia tai seksikkäämpiä vaatteita, kuin työtilanteissa. Työpukeutumisessa sen sijaan noudatan hyvin maltillista ja asiallista linjaa kaikissa tilanteissa. Pyrin myös pukeutumaan työssä yksivärisiin ja mielellään aika tummiin vaatteisiin. Silti koen, että tulkin ei työssään-

kään kuulu piilottaa liiaksi omaa persoonallisuuttaan puketumisessa. Myös meikki on työaikana usein hillitympi kuin vapaa-ajalla.

Vapaa-ajalla en niinkään kiinnitä huomiota ulkoiseen olemukseeni. Ehkä jos satun lähtemään kaupungille niin mietin laittaisinko farakut jalkaan vai meinisinkö ihan tuulipuvunhousuissa. Tulkkaustilanteessa mietin aina mihin tilanteeseen voin laittaa mitäkin päälleni. Mietin myös laitanko meikkiä ja kuinka laitan hiukseni. Vapaa-ajalla vedän hatun päähän ja lähden ulos. Eli eroavat toisistaan aika tavalla.

Tulkit kiinnittivät huomiota myös korujen ja meikkien käyttöön. Vapaa-ajalla korujen käyttö on vapaampaa. Osa vastaajista kertoi meikkaavansa töihin muttei vapaa-ajalle. Osa kertoi käyttävänsä vapaa-ajalla huomattavasti enemmän ja näyttävämpiä meikkejä sekä tuoksuja. Töissä on usein käytössä hillitty perusmeikki, joka sopii useampaan tilanteeseen.

Omalla kohdallani ero on arkielämässä aika suuri. Työssä pyrin pukeutumaan asianmukaisesti ja jopa ehostamaan itseäni, jotta en kovin paljon poikkeaisi joukosta ja jotta asiakkaiden olisi miellyttävämpi seurata tulkkaustani.

Meikkaan aina töihin ja laitan hiukset. -- Työ- ja vapaa-ajan pukeutumiseni eroavat aika radikaalisti toisistaan. En esimerkiksi käytä eläin-kuoseja, pääkallo-kuvioita, minipituisia hameita tai tatuointeja paljastavia vaatteita töissä. Vapaa-ajalla käytän myös erilaisia koruja ja laukkuja.

Työssä kiinnitän enemmän huomiota ulkoiseen olemukseen kuin vapaa-ajalla. Mietin myös enemmän sitä, mitä muut ajattelevat minusta.

Vapaa-ajalla käytän meikkiä enemmän, isoja koruja, kuviollisia vaatteita, voimakkaampia hajuvesiä. Töissä en mitään noista, eli poikkeamaa on! On toki paljon vaatteita, joita käytän sekä töissä että vapaalla. Hiukset yritän töihin aina pestä, vapaa-ajalla saatan vain lisätä muotoilutuotteita.

Vastaajista 38 % sanoi, *ettei eroa juurikaan ole vapaa-ajan ja työajan olemuksella*. Osa vastaajista perusteli vastaustaan sillä, että he tahtovat olla huoliteltuja myös vapaa-ajalla. Vastauksista kävi ilmi, että vaatteita ostaessaan tulkit miettivät, voiko samoja vaatteita käyttää töissä. Mikäli vaate ei ole töihin soveltuva, se jätetään os-

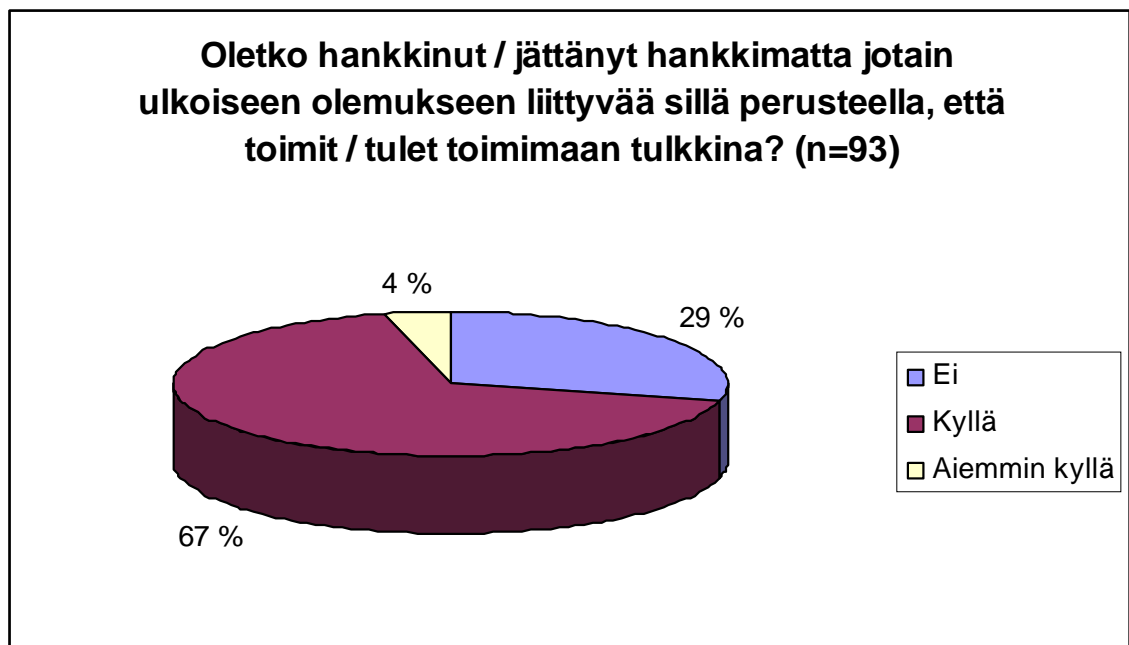
tamatta. Työtilanteen vaatimukset toki huomioidaan, esimerkiksi kuurosokealle tulkkaamiskeikalle valitaan sopiva paita. Asusteet ja vaatteet voivat vaikuttaa paitsi kuurosokean, myös normaalisti näkevän viittomakielisen asiakkaan viittomakielen ymmärtämiseen. Esimerkiksi suuret ja kiiltävät korut voivat häikäistä ja häiritä tulkkauksen katsomista (katso 3.4).

Olen oma itseni sekä vapaa-ajalla, että työajalla. Siisteys ja raikkaus ovat valttini. Siitä en tingi.

Halun näyttää siistiltä. Meikkaan päivittäin, niin töihin kuin arkeen, koska mielestäni on kohteliasta muita kohtaan näyttää ihmiseltä eikä metsänpeikolta :)

Kysymykseen ”Oletko hankkinut tai jättänyt hankkimatta jotain ulkoiseen olemukseen liittyvää sillä perusteella, että tulet/toimit tulkkina?” vastasi 93 tulkkia.

Vastaaajista 67 % oli *hankkinut tai jättänyt hankkimatta* jotain ulkoiseen olemukseen liittyvää tulkkina toimimisen takia (KUVIO 9)

KUVIO 9 Oletko hankkinut/jättänyt hankkimatta jotain ulkoiseen olemukseen liittyvää sillä perusteella, että toimi/tulet toimimaan tulkkina?

Valtaosa vastaajista oli jättänyt hankkimatta vaatteita, jotka eivät sovi tulkkaustilanteisiin, esimerkiksi raidalliset paidat mainittiin useassa vastauksessa. Lisäksi mainintoja saivat lävistyksset, tatuoinnit ja värilliset kynsilakat.

Opiskeluaikana harkitsin kielilävistyksen ottamista, mutta jätin sen tekemättä sen vuoksi, että se saattaisi vaikuttaa puheen artikulaatioon tai olla joidenkin asiakkaiden mielestä häiritsevä, jos se jostain syystä pääsisi tulkkaustilanteessa pilkahtamaan näkyville.

En värjää hiuksia niin radikaaleilla väreillä kuin värjäisin jos en toimisi asiakaspalvelutöissä. Harkitsen myös edelleen voinko ottaa tatuointeja käsivarsiin, koska silloin minun pitäisi esim. kesällä (omasta mielestäni) käyttää sen verran pitkiä paitoja että ne peittyisivät. Toisaalta tiedän tulkkiopiskelijoita joilla on käsivarsissa tatuointeja ja odotankin innolla heidän kokemuksiaan työelämästä kesäaikaan :)

Konsertissa/yökerhossa, jossa sisäänpääsyn maksamisen merkiksi lyödään leima käteen, pitää olla tarkkana, että leima tulee käsivarteen, josta sen voi myöhemmin piilottaa, eikä näkyvälle paikalle kämmenselkään.

Tulkkina toimimisen tähden hankittuja asioita puolestaan olivat tulkkaukseen sopivat vaatteet kuten jakkupuvut, tummat tai yksiväriset neuleet, paidat, suorot housut, kengät ja käsien hoitoon liittyvät asiat, kuten geelikynnet. Monista vastauksista oli havaittavissa ”tulkkimustan vaatekaapin” tuntuva epämuksuvalta.

Paljonkin. Vaatekaappini sisältö näyttäisi tyystin toiselta, ellen olisi tulkki. Nykyisin, kun asuntolaina ei enää rasita kukkaroa, voin hankkia tarpeellisten työvaatteiden ohella riittävästi myös rakastamiani värikkäitä, ”omia” vaatteitani. Silloin kun talous oli tiukemmalla, vaatteiden käyttökelpoisuus työvaatteina oli usein hankintakriteereissä ykkösenä. Olen myös vuosien varrella useaan otteeseen harkinnut jonkin pienen tatuoinnin ottamista. Se on kuitenkin jäänyt tekemättä, koska en ole keksinyt paikkaa, jossa se olisi tarpeen tullen saatavissa näkyville, mutta myös helposti saatavissa piiloon tulkkaustilanteissa.

Ulkoisesti olen kiinnittänyt huomiota erityisesti käsiin ja kynsiin. Pidän siitä että työvälaineet näyttävät huolitelluilta. Geelikynnet sopii tulkin työhön mielestäni hyvin.

-- Koska ei ole varaa ostaa täysin kahta eri vaatevarastoa, monet vaatteet on sovittava työhön, joten ne ovat hillittyjä ja siistejä. Joskus on

ostettava jotain tiettyyn työtehtävään. Joskus ärsyttää, kun etsii vaikka juhla-asua, ja tuntuu, että sen saman pitäisi sitten sopia työhönkin, joten ei sovi ostaa liian erikoista. Tosin oma tyylini ja työ-olemukseni eivät ole ristiriidassa, voin pukeutua oman tyylini mukaan.

Vastaajista 29 % kertoi, *ettei ollut hankkinut tai jättänyt hankkimatta* mitään ulkoiseen olemukseen liittyvää tulkkina toimimisen takia. Vastauksia perusteltiin sillä, että esimerkiksi tulkkaukseen sopivia vaatteita tulee käytettyä muutenkin kuin työaikana.

En ole jättänyt hankkimatta mitään työni takia. Rakennekynsien pituutta olen vähän miettinyt, koska teen myös taktiileja tulkkauksia.

en todellakaan, en vain sitten käytä kyseisiä vaatteita työtilanteissa.

en. miksi?

Vastaajista 4 % kertoi, *ettei enää hanki tai jätä hankkimatta* jotain sillä perusteella, että toimii tulkkina, *aiemmin kyllä*. Monet olivat jättäneet ostamatta tulkkaukseen sopimattomia vaatteita.

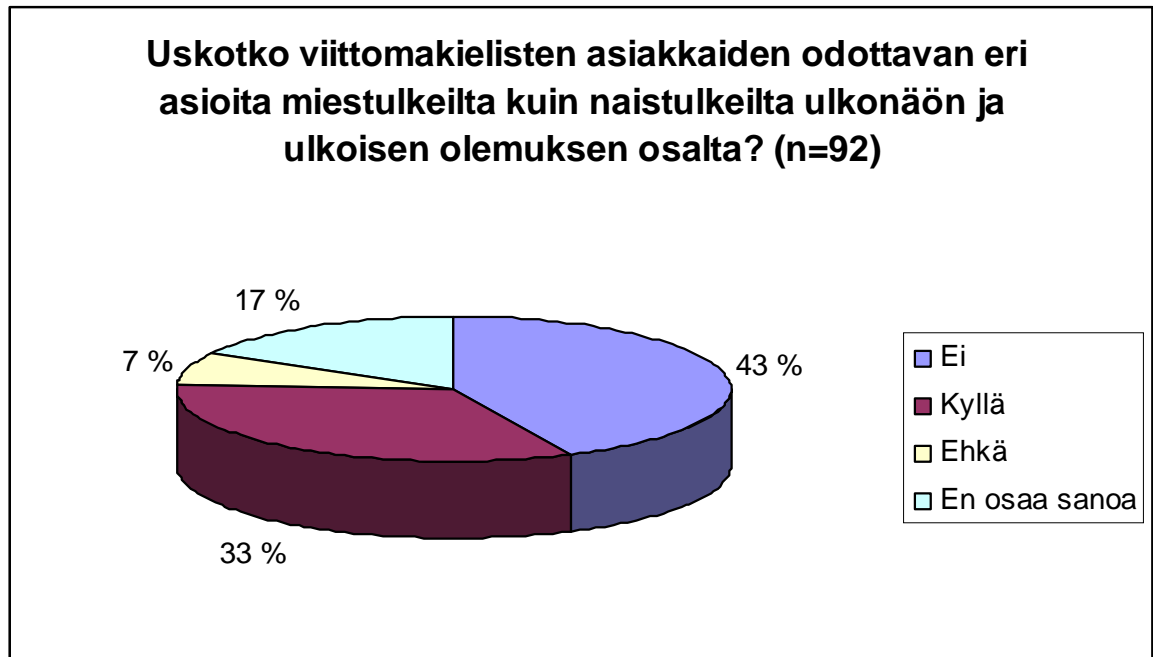
En enää, mutta aikaisemmin kyllä. En ostanut raidallisia paitoja.

Olen joskus miettinyt, ettei minun olisi sopivaa ottaa suurta, olkapäältä alkavaa, käteen ja selkään jatkuvaa tatuointia, koska olen tulkki. Nyt en ole enää samaa mieltä.

Hammaskorua olen miettinyt, mutten tiedä kuinka paljon ammattini on vaikuttanut siihen, etten ole sellaista hankkinut. Joskus valitsin vaatteita sen mukaan, että niitä voi käyttää myös töissä. Nykyisin en enää niinkään. Osa vaatteista on vain vapaa-ajan käytössä.

7.1.6 Odotukset sukupuolen mukaan

Yksi tutkimuksemme pääkysymyksistämme oli, vaikuttaako tulkin sukupuoli asiakkaiden mahdollisiin odotuksiin ulkonäköön ja ulkoiseen olemukseen liittyen (KUVIO 10).

KUVIO 10 Uskotko viittomakielisten asiakkaiden odottavan eri asioita miestulkeilta kuin naistulkeilta ulkonäön ja ulkoisen olemuksen osalta?

Vastaajista 43 % *ei uskonut* viittomakielisten asiakkaiden odottavan miestulkeilta eri asioita kuin naistulkeilta ulkonäön ja ulkoisen olemuksen osalta. Ammattitaidon ja yleisen siisteyden uskottiin menevän habitukseen liittyvien asioiden yläpuolelle. Vastaajat uskoivat persoonallisuuden saavan näkyä sekä miestulkeilla että naistulkeilla, mikäli tilanteen vaatimukset huomioidaan.

En. Asiakkaat ovat oman kokemukseni perusteella toivoneet hyvinkin yksinkertaisia asioita, eikä näissä asioissa sukupuolella ole merkitystä.

En usko. Palvelun laatu on se, mikä vaikuttaa.

En osaa sanoa, mielestäni eivät odota eri asioita vaan samoja; asian sujumista, tulkki on pukeutunut asioimistilanteessa perusvaatetuksella ja juhlatilaisuuksiin perusjuhlaatekksella.

Vastaajista 33 % uskoi viittomakielisten asiakkaiden odottavan miestulkeilta eri asioita kuin naistulkeilta. Pääosin miestulkkeihin kohdistuvien odotusten uskotaan olevan kevyempiä, ja miesten uskotaan selviävän vähemmällä kriteereillä esimerkiksi pukeutumisen suhteen. Miesten uskotaan saavan näyttää vähemmän huolitelluilta, vähemmän siististi pukeutuneita ja jopa rähjäisen näköisiä.

Luulen, että odottavat eri asioita. Naistulkin tulisi olla laitettu ja miestulkki saa olla ihan oma itsensä kiinnittämättä huomiota ulkonäköön samalla tavalla mitä naistulkit. Ehkä se liittyy yleisestikin nais- ja mieskuvaan yleisellä tasolla.

Olen kuullut juttua, että joskus nuorehkot miehet saattavat odottaa naistulkilta "silmäniloa": ihan sama, miten viittoo kunhan on nuori ja nätti... En kuitenkaan usko, että tämä on kovin yleinen mielipide.

Miestulkin persoonallisuuden ja erilaisuuden uskottiin olevan jopa vahvuus, kun taas naistulkilla samat ominaisuudet koettiin negatiivisina. Odotuksiin uskottiin vaikuttavan sen, että miestulkkeja on työkentällä vähemmän, joten miestulkin saamista pidetään lähes väistämättä positiivisena asiana, ja sen takia heille annetaan ulkoisissa asioissa helpommin anteeksi. Mies- ja naistulkkien määrällisen suhteen näkee myös kyselymme vastausten määrästä, joista yli 90 % olimme saaneet naistulkeilta.

Luulen, että jos naistulkki tulisi häihin verkkareissa aiheuttaisi suuren kohun, mutta miestulkit saisivat vähän anteeksi.

Uskon, että miestulkit ovat ns. hyviä äijiä ja saavat harvinaisuutensa vuoksi paljon enemmän ulkonäköseikkoja anteeksi kuin naistulkit.

Naisten odotetaan meikkaavan ja ehostautuvan koruilla enemmän. Olen kuullut asiakkaan kerran huomauttavan, että miestulkki voisi ottaa mallia naistulkilta, koska tämä on niin tyylikäs.

Jotenkin tuntuu, että yhteiskunnassa yleensäkin naisiin kohdistuu enemmän ulkonäköpaineita. Mies saa olla pömppömahainen, naisen tulee olla hoikka jne. Varmaan naistulkiltakin odotetaan sellaista "nättiyyttä" enemmän kuin miestulkilta.

Vastaajista 7 % vastasi asiakkailta olevan *ehkä eri odotukset* miestulkkiensa ja nais-tulkkiensa ulkoisille odotuksille. Yleisen mies- ja naiskuvan ajateltiin vaikuttavan myös siihen, mitä asiakkaat odottavat ja mitä tulkit uskovat asiakkaiden odottavan. Myös asiakkaan ja tilanteen uskotaan vaihtelevasti vaikuttavan odotuksiin.

Ehkä. Miestulkkieja niin vähän. Tuskin varaa puuttua ulkonäöllisiin seikkoihin, jos miehen haluaa ja/tai saa.

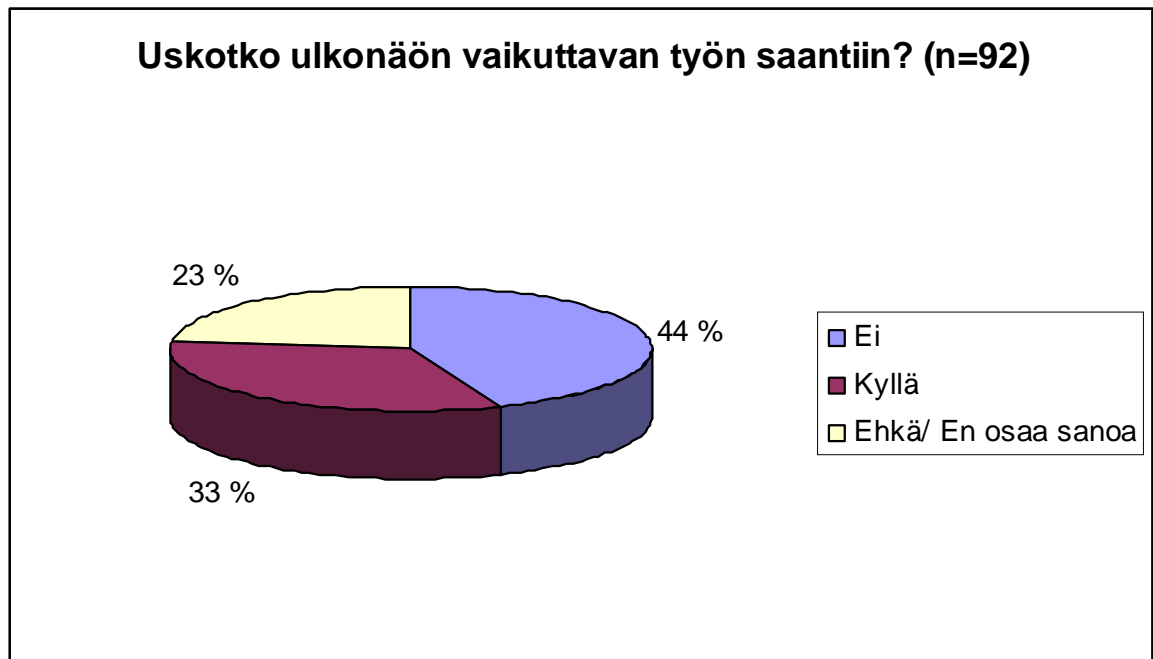
Ehkä miehiltä hyväksytään helpommin ei niin täydellinen pukeutuminen kuin naisilta. Eli miehillä saa silloin tällöin olla hieman parran sään-keä ja tukka voi hieman aroittaa kun naisella pitää olla aina jonkinlainen meikki ja tukka laitettu.

Vastaajista 17 % *ei osannut sanoa*. Siisteyttä ja asiallisuutta tilanteissa korostettiin molemmilla sukupuolilla.

samat jutut pätevät varmaan miehiin yhtä lailla kun naisiin noin yleensä, -- en tiedä, miksi viittomakieliset asiakkaat olisivat samanmielinen joukko tässä suhteessa ja palauttelen asian taas niihin henkilökohtaisiin odotuksiin: joku odottaa mieheltä jossain tilanteessa tummaa puku-ua, toinen villapuseroa ja vaaleanpunainen paita on yhdelle trendin ja toiselle homon merkki.

7.1.7 Ulkonäön vaikutus työhön

Tulkeista 94 vastasi kysymykseen ”*Uskotko ulkonäön vaikuttavan työnsaantiin? Miten?*”. Osassa vastauksista käsiteltiin sekä ulkonäön että ulkoisen olemuksen merkitystä työnhakutilanteessa, minkä johdosta vastausten käsittely vaikeutui, koska tarkoituksenamme oli keskittyä nimenomaan ulkonäköön. Prosenttiluvut ovat suuntaa antavia ja vastauksissa on huomioitu useita näkökulmia (KUVIO 11).

KUVIO 11 Uskotko ulkonäön vaikuttavan työnsaantiin?

Vastaajista 33 % uskoi ulkonäön vaikuttavan työnsaantiin jollain tavalla. Useat viittasivat tilanteeseen, jossa tarjolla on kaksi taidoiltaan samalla tasolla olevaa tulkkia, jolloin tulkin ulkonäkö nousee tärkeäksi, jopa ratkaisevaksi tekijäksi. Samoin vastauksissa käsiteltiin ulkonäön yleistä merkitystä, niin muilla aloilla kuin töiden ulkopuolellakin.

Voihan se vaikuttaa positiivisesti, olla piste i:n päällä. Mutta en todella usko, että täytyy olla langanlaiha ja klassisen kaunis saadakseen töitä!

suurin osa asiakaskunnasta on "taviksia" jotka ei halua erottua jostosta. Jos tulkki pukeutuu erikoisesti tai on huomattavia lävistyksiä ja tatuointeja, sitä kautta asiakkaat voivat olla ottamatta tulkkia. -- Nuoriso on avoimempia mutta myös he osaavat silloin tällöin vaatia sellaisen tulkkia joka sopii tilanteeseen toista huomaamattomammin.

Alalla kuin alalla ulkonäkö vaikuttaa työnsaantiin. Erityisesti tulkkeina olemme paljon esillä ja ikäänkuin edustamme omaa firmaamme kentällä. Näin ollen työnantaja totta kai kiinnittää huomiota työhaastatteluvaiheessa hakijoiden ulkoiseen olemukseen ja ulkonäköön

Vastauksissa tulkin persoonallista ulkonäköä tarkasteltiin työnsaannin kannalta sekä positiivisena että negatiivisena ominaisuutena. Myös asiakkaan profiiliin ja hänen tarpeidensa uskottiin vaikuttavan työnsaantiin. Tulkin katsottiin myös edustavan firmaansa sekä ulkonäöllään että ulkoisella olemuksellaan. Huolitellun ulkonäön katsottiin tuovan vakuuttavuutta ja luotettavuutta. Myös ylipainon uskottiin vaikuttavan työnsaantiin terveydellisiin syihin viitaten.

Uskon, että hyvät tyypit pääsee aina töihin ja hyvät tyypit ei näytä pöljiltä. Ja pöljillä tarkoitan huolimattomuutta, en persoonallisuutta. En usko, että persoonallisen ulkokuoren olevan suuri este työnsaannissa. Asiakkaitakinhan on moneen lähtöön.

Kyllä. Tällä alalla kyllä pärjää persoonatkin, kemia asiakkaan kanssa ratkaisee. Mutta arkisemman näköinen tulkki menee helpommin kau-paksi kaikkiin tilanteisiin? Toisaalta kuurot voivat pitää siitä, että tulkki erottuu harmaasta massasta, irrottautuu "tulkkimustasta".

Vastaajista 23 % sanoi ulkonäön *ehkä vaikuttavan tai ei osannut sanoa*, vaikuttaako se. Ulkonäön vaikutusta pidettiin tilannesidonnaisena ja usein myös asiakkaasta riippuvaisena. Myös ulkoisen olemuksen vaikutusta työnsaantiin pohdittiin. Työnhakutilanteessa hakijan uskottiin joutuvan ehkä joustamaan persoonallisesta ulkoisesta olemuksestaan. Ammattitaidon toivottiin ja uskottiin menevän ulkonäön edelle.

"Erilainen" tulkki saattaa joutua tekemään paljon hyvää työtä saavuttaakseen asiakaskunnan varauksettoman hyväksynnän ja esim. uudelle alueelle muuttaminen voi käynnistää homman alusta.

Eräs asiakas kerran ihmetteli minulle, kuinka kaikki tulkit ovat niin kauniita ja kysyin miksi rumia tulkkeja ei tule kentällä vastaan. Hetken asiasta keskusteltuamme, hän totesi, ettei rumia tulkkeja kovin kauaa varmaan jaksaisi keikalla katsoakaan. Minusta tämä oli kovin karu päätelmä, mutta uskon kyllä, että ulkonäöllä on vaikutusta työnsaantiin. Asiakkaan kommentista johtopäätöksenä voisi sanoa, että ulkonäöllisesti kauniita tulkkeja on mukavampi katsella, joten voisin kuvitella heidän työllistymisensäkin olevan helpompaa. Uskon kuitenkin ammattitaidon ja laadun vaikuttavan aivan yhtä paljon työnsaantiin kuin ulkonäönkin.

Myös firmojen odotukset mietityttivät vastaajia. Toisaalta ulkonäkötietoisuutta pidettiin luonnollisena, mutta sen yläpuolelle nostettiin silti muut ammatilliset taidot. Muuntautumiskykyä ja eri tilanteisiin sopeutumista sekä yleisesti hyvää hygieniää pidettiin positiivisena ominaisuutena.

nykyisin voidaan edellyttää tietoisuutta omasta ulkonäöstä ja onhan joillakin firmoilla toiveita vaatetuksen suhteenkin, joten täysin odotustenvastainen olemus voi heikentää mahdollisuuksia tulla palkatuksi.

Vastaajista 44 % *ei uskonut* ulkonäön olevan vaikuttava tekijä, vaan korosti taitojen ja muiden ammatillisten ominaisuuksien merkitystä. Ulkoisen olemuksen myönnettiin olevan merkittävä, samoin kuin hygienian. Muutamissa vastauksissa pohdittiin työnantajien näkökulmia: kaunis tulkki voi olla hyvää mainosta, mutta ulkonäkö ei saa mennä taitojen edelle. Työnantajan näkökulmasta myös persoonallinen ulkonäkö ja pukeutuminen voi olla hyvästä tai vaikeuttaa työnsaantia. Luotettavuus ja ammatillisuus nousivat merkittäviksi ominaisuuksiksi.

Kaksinaamaisuutta en kestä. En ottaisi kaunista, mutta epäluotettavaa.

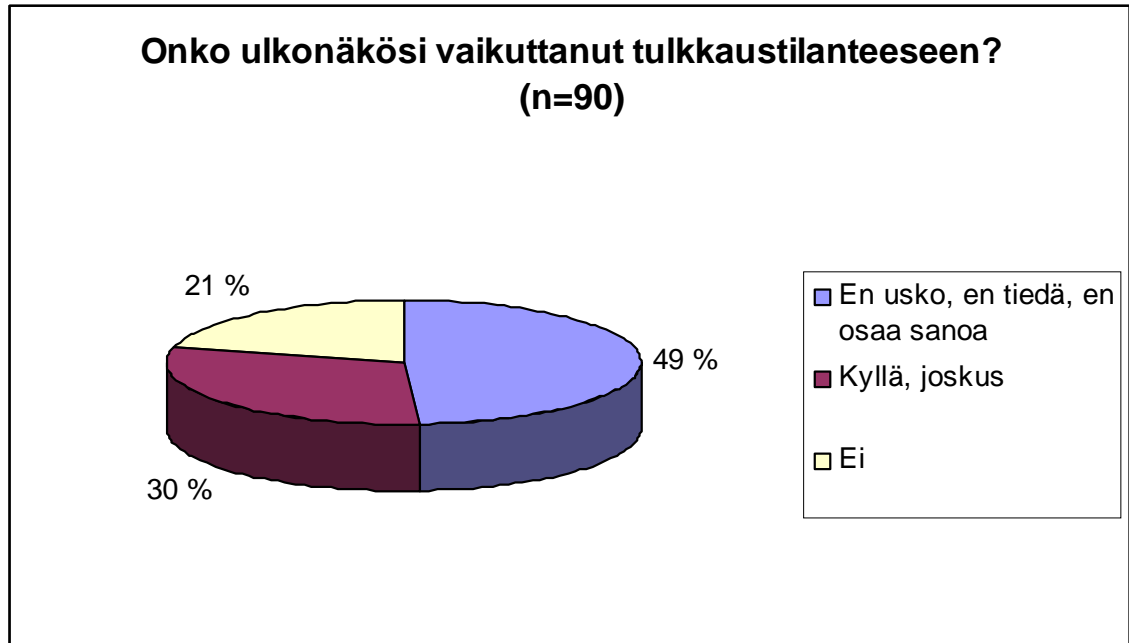
edustava tulkki voi tietysti olla hyvää pr:ää, mutta ei sekään kauas kannan jos kielitaito on onneton tai on sosiaalisesti lahjato

En usko, että ulkonäöllä on kovinkaan suuri merkitys työnhakutilanteessa, kunhan on työkykyinen.

Jos on superhyvä tulkin alku, en usko että homma siihen kaatuisi että on super persoonallisen näköinen. Uskon silti, että asiasta saattaisi joutua keskustelemaan oman esimiehen kanssa..

Vastauksia kysymykseen ”*Onko ulkonäkösi vaikuttanut tulkkaustilanteeseen?*” tuli 90 kappaletta. Monet vastaajista olivat kokeneet ulkonäkönsä vaikuttaneen omaan sisäiseen oloonsa, muttei varsinaisesti tilanteeseen (KUVIO 12). Jos tietää jonkin asian ulkonäössään tai ulkoisessa olemuksessaan olevan pielessä, voi sen ajattelu viedä keskittymistä tulkkauksesta. Vastauksista ilmeni myös, että kokemukset ovat

subjektiivisia: toisten mielestä samankaltainen kommentti on vaikuttanut tulkkaustilanteeseen paljonkin, toisten mielestä ei juurikaan.

KUVIO 12 Onko ulkonäkösi vaikuttanut tulkkaustilanteeseen?

Vastaajista 49 % *ei tiennyt, uskonut, tai osannut sanoa* ulkonäkönsä vaikuttaneen varsinaisesti tulkkaustilanteeseen. Vastaajat olivat saaneet yleisesti kiitosta hyvästä ja tulkkimaisesta olemuksestaan ja persoonastaan. Tulkkaustilanteessa omaan viireystilaan voi vaikuttaa positiivisesti, kun tietää olevansa ulkoisesti huoliteltu. Tulkin oma epä mukava olo tilanteeseen epä sopivan pukeutumisen takia ei ollut heidän mielestään kuitenkaan vaikuttanut tulkkaustilanteeseen.

Ainakin omaan oloon tulkkaustilanteessa vaikuttaa paljonkin, edellä jo mainitsinkin mahdollisuudesta buustata omaa fiilistä huulipunalla ja kiivoilla vaatteilla. -- joskus esim. opiskelutoverit ovat naljailleet kuurolle miehelle kauniista avustajista (meitä tulkkeja tarkoittivat) ja sitä tulkattiin koko ajan, tai jos huomaa miesasiakkaan katseen käväisevän tulkin runsaassa povessa - alkaahan siinä olla vähän kiusallista tehdä töitä.

Olo on itsevarmempi jos ulkoinen olemus on kunnossa. Korot kengissä saavat ryhdin oikeenomaan ja fiiliksen kohdalleen.

Kerran uskonnollisessa tilaisuudessa minulla oli kirkkaan punainen paita, keikka tuli kesken päivän joten vaihtopaitaa ei ollut. Silloin ainakin minulla oli hieman epämukava olo itselläni, mutta tuskin asiakasta vaivasi paidan väri. Ainakaan hän ei millään sitä näyttänyt.

Vastaajista 30 % oli *joskus* kokenut ulkonäkönsä vaikuttaneen tulkkaustilanteeseen. Ikään liittyvät odotukset ja luulot ovat aiheuttaneet kommentointia. Myös painoon ja yleisesti ulkonäköön liittyvistä asioista oli huomauteltu, ja tulkkeja on jopa yritetty iskeä. Toisinaan huomauttelu on aiheuttanut mielipahaa, joka on vaikuttanut tulkkaustilanteeseen.

No eräs asiakas sanoi että olen raskaana ja kun en ollut, niin ainakin lihonnut. Tästä ekasta kokemuksesta tuli niin paha mieli, että tulkkaustilanteessa en ollut oma ystävällinen itseni. Asiallinen kyllä, mutten erityisen ystävällinen.

Nuorien poikien kanssa työskennellessä pidempään (optupaikassa), ovat he saattaneet hieman ihastua minuun ja yrittäneet iskeä. Tulkkaustilanteessa se näkyy niin, että he ovat yrittäneet saada huomioni heittämällä vitsejä tms.

Joskus miesasiakkaat (kuulevat ja kuurot) ovat kommentoineet ulkonäöstäni jotain "mistäs noin nättejä tulkkeja voi tilata" -tyyliin. Se on sangen ärsyttävää tilanteessa, jossa yrittää tehdä työtään.

Mikäli tulkki on ollut tilanteeseen nähden väärin pukeutunut tai hänen ulkonäkönsään on ollut jotain normaalista poikkeavaa, on se vaikuttanut tulkin omaan mielialaan ja keskittymiseen.

Kyllä, jos naamaan on iso finni ja jokin muu joka vie keskittymisen. Tulkkauksen taso saattaa kärsiä vaikka yrittää miettiä tulkkausta.

Pari kertaa on käynyt niin, että olen itse kokenut olevani väärin pukeutunut --> olo on koko ajan vaivautunut, nolottaa ja energiaa menee hukkaan ulkonäön harmittelemiseen. -- kerran minut oli tilattu koululle oppilaan, vanhemman ja opettajan palaveriin. Vasta koululla sain tietää, että vanhempi olikin maahanmuuttaja ja muslimi - ja juuri sinä päivänä minulla oli siisti, mutta juuri polvipituinen hame ja kuviolliset sukkahousut.

Vastaajista 21 % *ei ollut kokenut* ulkonäkönsä vaikuttaneen tulkkaustilanteeseen. Monissakaan vastauksissa ei tätä ollut selitetty. Osa vastaajista tiedosti sukupuolensa vaikuttaneen yleiseen ilmapiiriin miesvaltaisissa paikoissa, mutta ei kokenut sen vaikuttaneen tulkkaukseen.

En usko että on merkittävästi vaikuttanut. No, se että olen nainen ja työskentelen joskus tulkkina hyvinkin miehisillä aloilla miesten keskellä tietysti vaikuttaa. Minua on esim tytötely.

en ole huomannut tätä, pukeudun aina mahdollisimman värittömästi eli mustaan

7.2 Kvantitatiivisen arvioinnin tulokset ja johtopäätökset

Yksittäisten ulkoisten piirteiden merkitystä viittomakielen tulkin ammatissa selvitimme kvantitatiivisen kyselyn avulla (Liite 4). Kysely muodostui kolmesta ryhmästä: kasvot, kädet ja vartalo. Listasimme jokaiseen ryhmään yksittäisiä ulkonäköön ja ulkoiseen olemukseen liittyviä ominaisuuksia, joita vastaajan tuli arvioida asteikolla 1–7 (1 – Suuri negatiivinen merkitys; 2 – Negatiivinen merkitys; 3 – pieni negatiivinen merkitys; 4 – Neutraali, ei merkitystä; 5 – Pieni positiivinen merkitys; 6 – Positiivinen merkitys ja 7 – Suuri positiivinen merkitys).

Osa kyselyssä olleista ominaisuuksista oli tavoitteellisesti kärjistettyjä. Tavoitteena oli nähdä, aiheuttaako jokin ominaisuus yksittäisenä voimakkaita äärireaktioita. Äärireaktioiksi luokittelimme jos vastanneista vähintään 15 % oli valinnut näillä piirteillä olevan joko suuri negatiivinen tai negatiivinen merkitys tai suuri positiivinen tai positiivinen merkitys.

Kasvojen alueen selvästi negatiivisia piirteitä olivat silmäpussit tai tummat silmänaluset (15,6 %), verestävät tai punaiset silmät (36,8 %), vahva silmämeikki (15,8 %), likaiset hiukset (58,5 %), epätavallinen, huomiota herättävä hiusväri (16,6 %), takut (34,8 %), mustelmat ja ruhjeet (20,0 %), kasvojen alueen lävistyksiset (28,4 %) ja kasvojen alueen tatuoinnit (63,8 %).

Selvästi positiivisia piirteitä olivat hyvä iho (25,3 %), meikki, ehostus (22,9 %), kevyt meikki silmissä (17,1 %), puhtaat hiukset (57,4 %).

Käsissä selvästi negatiivisia piirteitä olivat likaiset tai epäsiistit kädet (64,6 %), likaiset kynnenaluset (41,0 %) ja kainalokarvat (26,3 %).

Käsissä positiivisiksi nähtiin siistit kädet (43,8 %), huolitellut kynnet (17,0 %)

Vartalon alueella ei ollut selvästi negatiivisia eikä selvästi positiivisia piirteitä. Suurin osa vastaajista piti kaikkia lueteltuja ominaisuuksia neutraaleina tulkin työssä. Sänkiniemen (2003) tekemässä opinnäytetyössä viitataan Rochesterin yliopistossa neurologi Daphne Bavalierin tekemään tutkimukseen, jonka perusteella viittomakieliset käyttävät näkökentän äärialueita seuratakseen viittojan käsiä ja muuten he keskittyvät katomaan viittojan silmiin (Sänkiniemi 2003, 29). Voisi siis ajatella, että tulkkauksenkin aikana katse keskittyy lähinnä kasvoihin ja käsiin, jolloin vartalon piirteet eivät kiinnitä merkittävää huomiota.

Kvantitatiivisen kyselyn tulos ylipainon kokemisesta negatiivissävytteisenä piirteenä tuki kvalitatiivisen tutkimusosion vastauksia. Ylipainoon liittyvät piirteet koettiin negatiivissävytteisinä myös yksittäisiä ominaisuuksia kysyttäessä, vaikka yksistään mikään annetuista vaihtoehdoista ei saanut yli 15 % vastausmäärää.

7.3 Yhteenveto

Ylipaino nousi selkeästi esille läpi kyselyn. Useassa vastauksessa jopa viitattiin raskauskyselyihin tai muuhun painonvaihtelun kommentoimiseen ”perinteisenä kommenttina”. Ylipainoisen tulkkipollegan jaksamisen puolesta jännitetään ja reilun ylipainon koetaan olevan etenkin ahtaissa tiloissa tai urheilullisissa tulkkauksissa epämiellyttävää.

Pukeutuminen aiheuttaa enemmän paineita kuin ulkonäkö. Vastauksista voi päätellä, että ulkonäkö koetaan asiaksi johon ei voi juurikaan vaikuttaa, joten siitä on turha ottaa paineita. On kuitenkin tilanteita, joissa ulkonäkö on vaikuttanut tilanteeseen ja jopa tulkkaustaidollisia puutteita on mahdollisesti annettu anteeksi miellyttäneen ulkonäön vuoksi.

Tulkit luottavat hyvin paljon siihen, että kaikilla kentällä työskentelevillä on ”maalaisjärkeä” pukeutumisen sekä siisteyden suhteen. Vastaukset osoittavat kuitenkin sen, että tulkeilla on ollut jonkin verran huomautettavaa toisilleen ja räikeitäkin virhearviointeja on tapahtunut. On mahdollista, että tulkki on tietämättään aiheuttanut olemuksellaan hämmennystä tai jopa loukannut asiakasta. Siisti ja asiallinen pukeutuminen on hyvin subjektiivista.

Asiakkaiden tuttuus voi hankaloittaa tulkin ammatillisuutta ja sopivaa pukeutumista. Muutamasta vastauksesta tuli ilmi, että tuttujen asiakkaiden kanssa paineet siistiin pukeutumiseen ovat pienemmät ja tilanteeseen epäsovivan pukeutumisen selittäminen helpompaa.

Monissa vastauksissa ilmeni, että tulkit kokevat kentällä edustavansa kaikkia tulkeja ja firmaansa, joka vaikuttaa pukeutumiseen. Tulkit eivät halua epäkorrektilla olemuksellaan viedä uskottavuutta ammattikunnaltaan. Täten eettisten sääntöjen kohta ”tulkki osoittaa solidaarisuutta ammattikuntaansa kohtaan” toteutuu käytännössä. (Liite 2)

Hyvin selvästi esille nousivat myös epämiellyttävät kokemukset miesvaltaisissa tilanteissa tulkkauksesta. Vaikka tilanteissa saadut kommentit on osaksi otettu huumorisävytteisinä, ovat ne voineet aiheuttaa tulkeissa mielipahaa ja kommentit ovat koettu häiritsevinä. Vastauksista ilmeni, että osa tulkeista joutuu miettimään pukeutumistaan tällaisiin paikkoihin mentäessä, jottei vahingossakaan pukeutuisi liian paljastavasti. Osa tulkeista on sivuuttanut kommentoinnin sillä, että ”kaikki miehet tekevät niin.”

Pitkin kyselyä nousi huomioita myös koulutuspaikkojen asettamista paineista sekä mahdollisesti vääristyneiden kuvien luomisesta – koulutuksessa on annettu todellisuutta tiukempi kuva asiakkaiden vaativuudesta. Tulkit kertoivat, että melko pian valmistumisen jälkeen pukeutumista ei ole tarvinnut enää jännittää, eikä suhtautuminen asiakkaiden puolelta ole niin tiukkaa kuin on annettu ymmärtää.

Itsetunto sekä yhteiskunnan kaikille asettamat odotukset ulkonäön suhteen vaikuttavat selvästi tulkkien kokemuksiin. Jokainen tulkki on oma personansa ja tilanteeseen tai ulkonäköön ja ulkoiseen olemukseen liittyvän kommentin reagoinnin voimakkuus vaihtelee persoonan mukaan. Osa tulkeista on tyytyväinen itseensä ja hyväksyy myös ulkoiset ominaisuutensa mahdollisine pienine virheineenkin. Osa tulkeista on herkempiä ulkoisille vaatimuksille ja itsearvostus voi vaihdella päivän mukaan.

8 POHDINTA

Moniin kysymyksiimme saimme ristiriitaisia vastauksia, joissa asioita oli käsitelty monista eri näkökulmista ja jotkut vastaukset jopa kumosivat itsensä. Paikoitellen vastausten epämääräisyys johtui mahdollisesti kysymyksenasettelun epätarkkuudesta. Kvalitatiivisen tutkimusosion vastausten luokittelu osoittautuikin hankalaksi.

Mielestämme kyselymme oli kokonaisuudessaan onnistunut. Saimme runsaasti vastauksia ja niiden laatu oli hyvä. Tästä voimme päätellä, että kyselymme on ollut kiinnostava ja aiheeseen on haluttu tarttua. Laadukkaiden vastausten pohjalta pystyimme toteuttamaan kattavan peruskartoituksen. Runsaan vastausmäärän vuoksi emme ehtineet perehtymään vastauksiin niin syvällisesti ja moniulotteisesti kuin olisimme halunneet. Olisi ollut mielenkiintoista selvittää tarkemmin esimerkiksi mahdollisia alueellisia tai tulkkien ikään liittyviä eroja.

Kvantitatiivista kyselyosiota tehdessämme mietimme, ovatko kaikki listaamamme ominaisuudet todellakin olennaisia kyselymme kannalta. Päädyimme siihen, että haluamme nostaa esille myös kärjistettyjä piirteitä, jotta näemme millaiset ominaisuudet herättävät mielipiteitä. Tarkkaan luetellut yksittäiset piirteet herättivätkin tulkeissa tuntemuksia ja kysymyksiä, joten tavoitteemme onnistui.

Yhdeksi odottamattoman paljon huomiota saaneeksi asiaksi tuloksissa nousi miesvaltaisissa paikoissa tulkkaaminen. Vastauksista ilmeni, että tulkkiin liittyvät henkilökohtaiset tai seksuaalissävytteiset kommentit ovat yllättävän yleisiä. Pohdimme vastauksia käsitellessämme sitä, missä vaiheessa kommentointi ylittää seksuaalisen häirinnän rajat, ja millainen merkitys subjektiivisella kokemisella on kommenttien käsittelyssä. Lain mukaan työnantajalla on velvollisuus puuttua seksuaaliseen häirintään. Tulkkauspalvelut siirtyvät KELAlle ja siten yksityisille yrityksille syyskuussa 2010 (KELA i.a.). Mietimme, ovatko työnantajat tietoisia tästä velvollisuudesta ja onko heillä resursseja puuttua mahdollisiin häirintätilanteisiin. Aikaisemmin osa tulkeista on työskennellyt niin sanottuina freelancer-tulkkeina, jolloin

heillä ei ole ollut varsinaista työnantajaa. Asiakaskunta on tiivis ja yhteisöllinen, joten tulkin ammatissa vaitiolovelvollisuus ja luottamuksellisuus ovat työn lähtökoh-
tia. Näiden asioiden vuoksi tulkkien voi olla vaikea nostaa häirintää esiin erityisesti
jos häirintä tapahtuu viittomakielisen asiakkaan taholta.

Tutkimuksessa selvisi myös, että sukupuolella on vaikutuksia odotuksiin. Vastaajat
kokivat, että naistulkeilta odotetaan ulkonäöllisesti enemmän kuin miehiltä. Mies-
tulkkien vähyyden vuoksi koettiin, että ”jos asiakkaalla käy tuuri” ja hän saa mies-
tulkin, ei asiakas niin herkästi kommentoi tämän ulkonäköä. Vastauksista kävi ilmi,
että asiakkaat kommentoivat herkästi muuttunutta ulkonäköä ja kommentit voidaan
kokea epämiellyttävinä.

Kyselymme aiheutti osassa vastaajista erittäin negatiivisia tuntemuksia ja osa vas-
tauksista oli jopa vihamielisiä. Nämä vastaajat eivät nähneet minkäänlaista yhteyttä
ulkonäköön tai ulkoiseen olemukseen liittyvillä paineilla ja viittomakielentulkin am-
matilla tai sillä kuinka kyselymme liittyy tulkkausalaan tai ammatillisuuteen. Kuten
teoriaosuuden kappaleessa 4.1 mainitaan, itsetunto vaikuttaa siihen, kuinka henki-
lö reagoi asioihin ja tilanteisiin. Hyökkäävä asenne voi kertoa huonosta itsetunnos-
ta. On myös mahdollista, että vastaajien vireystila, väsymys ja mieliala sävyttivät
vastauksia. Osasyynä kyselyn vastaanottoon voi olla myös, ettei Suomessa olla
totuttu puhumaan ulkonäöstä ja sen merkityksestä työelämässä – aihetta pidetään
jopa pinnallisena. Tästä kertoo muun muassa aiheesta tehtyjen tutkimusten vä-
hyys. Vaikka aihe on ollut pitkään tietynlainen tabu ja ”julkinen salaisuus”, on sitä
alettu käsitellä jatkuvasti enemmän ja sen merkitykseen on kiinnitetty huomiota.
Olemme saaneet suorana palautteena kannustusta ja ihmettelyä, miten tällainen
tutkimus tehdään viittomakielialalla vasta nyt.

Työmme on saavuttanut jo nyt huomiota sekä kotimaassa että kansainvälisesti.
SVT on toivonut meiltä artikkeleita opinnäytetyömme tuloksista Kielisilta-lehteen. Li-
säksi Hollannin tulkikoulutuslaitos, Hogeschool Utrecht University of Applied
Sciences, on osoittanut kiinnostusta kartoituksemme tuloksia kohtaan.

Jatkotutkimuksena voisi tehdä vertailevan kyselyn viittomakielisille asiakkaille heidän näkemyksistään. Myös tulkkien manereita tai muita tulkkausta mahdollisesti häiritseviä piirteitä olisi hyvä kartoittaa.

Erityisen mielenkiintoisena jatkotutkimusaiheena näkisimme seksuaalisen häirinnän kokemisen viittomakielen tulkin työssä. Aihe on tärkeä, mutta se voi olla hyvin herkkä tutkimusaihe työkentän pienuuden ja asiakkaiden keskinäisen tuttuuden vuoksi. Tutkimuksessa voisi pohtia myös työnantajanäkökulmaa.

LÄHTEET

- Aarnikoivu, Henrietta 2004. Onnistu asiakaspalvelussa. Helsinki: WSOY
- Aarnio, Pentti ja Vuorinen, Riitta 1985. Vuorovaikutus ja yhteisö – Ryhmätyön opas. 2. painos. Jyväskylä: SKSK-Kustannus Oy
- Ambjörnsson, Fanny 1998. Med kroppen som fiende – Om fem unga kvinnor upplevelse av kropp och identitet. Teoksessa Lena Gerhols (Toim.) Behag och beggar – luturella perspektiv på kroppens, intimitetens och sexualitetens transformationer. Tukholma: Carlssons 40–60
- Anttila, Raija; Eronen, Sanna; Kallio, Minka; Kanninen, Katri; Kauppinen, Laura; Paavilainen, Petri ja Salo, Saara 2007. Persoona 2 – Kehityopsykologia. Helsinki: Edita Prima Oy
- Colliander, Annaliisa; Ruoppila, Isto ja Härkönen, Leena-Kaisa 2009. Yksilöllisyys sallittu – Moninaisuus voimaksi työpaikalla. Jyväskylä: PS-Kustannus Oy
- Eco, Umberto (toim.) 2008. Kauneuden historia. Helsinki: WSOY
- Eteläpelto, Anneli ja Vähäsantanen, Katja 2006. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa Anneli Eteläpelto ja Jussi Onnismaa (Toim.) Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Vantaa: Dark 26–49.
- Goffman, Erving 1959. Arkielämän roolit – oikeille jäljille rooliviidakossa. Alkuperäisteos The Presentation of Self in Evereday Life. Porvoo: WSOY

- Haapala, Arto ja Pulliainen, Ukri 1998. Taide ja kauneus – johdatus estetiikkaan. Jyväskylä: Gummerus
- Harjunen, Hannele 2006. Käsityksiä lihavan naisen seksuaalisuudesta. Teoksessa Taina Kinnunen ja Anne Puuronen (toim.) Seksuaalinen ruumis – kulttuuritieteelliset lähestymistavat. Helsinki: Gaudeamus Kirja / Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd. 183–197
- Holmgren, Kristian 2009. Tolkens tysta kunskap. Sudsvall: Härnösans folkhögskola.
- Humphrey, Janice H. 1999, Decisions? Decisions!. A Practical Guide for Sign Language Professionals. Texas: H & H Publishers
- Hynynen, Heidi; Pyörre, Susanna ja Roslöf, Raija 2003. Elämä käsillä – viittomakielentulkin ammattikuva. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu
- Kalliopuska, Mirja 1984. Itsetunto. 4. painos. Helsinki: Tammi
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 1994. Hyvä itsetunto. Juva: WSOY
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2008. Temperamentti ja stressi. Juva: WSOY
- La Cross, Marjukka 2000. Merkittävät oppimiskokemukset viittomakielentulkin ammatillisessa kehityksessä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos.
- Laitinen, Maarit ja Marku, Satu 2002. Viittomakielentulkin työn muutoseikat. Turku: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Markham, Ursula 1997. Irti stressistä – opas naisille. Hämeenlinna: Karisto Oy

- Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea ja Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy
- Stewart, David A.; Schein, Jerome ja Cartwright, Brenda E. 2004. Sign Language Interpreting: Exploring Its Art and Science. USA.
- Pajala, Outi 2007. Teoksessa Kyrölä Katariina ja Harjunen Hannele (Toim.) Koolla on väliä! – Lihavuus, ruumisnormit ja sukupuoli. Keuruu: Like 83–106
- Pyörre, Susanna ja Koskinen, Elisa (Toimittanut) 2009. Mobiilitulkkaus - Eilen, tänään ja nyt. Helsinki:Diakonia-ammattikorkeakoulu
- Roslöf, Raija 2001. Viittomakielentulkin ammatillisuus ihmissuhteissa. Turku: Diakonia-ammattikorkeakoulu Turku.
- Ruohonen, Sinikka 2001. Nuorten pukeutuminen – Erottautumista, elämyksiä ja harkintaa. Saarijärvi:Gummerus
- Saresvuo, Johanna ja Ojanen, Sirkka-Liisa 1988. Tulkin käsikirja. Helsinki: Gaudamus
- Sänkiniemi, Taina 2003. Ihminen visuaalisena olentona – vertailututkimus kuurojen ja kuulevien havainnoinin eroista. Diakonia-ammattikorkeakoulu Turku.
- Utrio, Kaari 2001. Bella Donna – Kaunis nainen kautta aikojen. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Tammi

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Kansaneläkelaitos. Kuulo-, kuulonäkö- ja puhevammaisten tulkkaukspalvelut. Viitattu 29.4.2010

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/150609125857pb?OpenDocument>

Kuurojen Liitto Ry. Viittomakieliset. Viitattu 2.4.2010

<http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/Viittomakieliset/>

Suomen Viittomakielen Tulkit Ry. Koulutus. Viitattu 5.4.2010

<http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/koulutus/>

Suomen Viittomakielen Tulkit Ry. Kunnalliset tulkkipalvelut. Viitattu 2.4.2010

<http://www.tulkit.net/tulkkivalitys/kunnalliset-tulkkipalvelun-tuottajat/>

Suomen Viittomakielen Tulkit Ry. Viittomakielentulkit. Viitattu 27.2.2010

<http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/>

Suomen Viittomakielen Tulkit Ry. Yksityiset tulkkikeskukset. Viitattu 2.4.2010

<http://www.tulkit.net/tulkkivalitys/yksityiset-tulkkipalvelun-tuottajat/>

Tasa-arvovaltuutettu. Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä on tasa-arvolaisissa tarkoitettua syrjintää. Viitattu 6.4.2010

<http://www.tasa-arvo.fi/syrjinta/hairinta>

LIITTEET

- Liite 1 Viittomakielentulkin eettiset säännöt
- Liite 2 Ammattisäännöstö ja hyvä tulkkausikäytäntö
- Liite 3 Webropol-kyselyn avokysymykset viittomakielisille asiakkaille
- Liite 4 Webropol-kyselyn esittelykirje ja avokysymykset viittomakielen tulkeille
- Liite 5 Kyselyn kvantitatiivinen osio vastauksineen

Liite 1: VIITTOMAKIELENTULKIN AMMATTISÄÄNNÖSTÖ

Ammattietiikka

1. Tulkki noudattaa ehdotonta vaitiolovelvollisuutta.
2. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
3. Tulkki ottaa vastaan toimeksiannon vain, jos hänellä on siihen tarpeellinen pätevyys ja jossa hän ei ole jäävi.
4. Tulkki kunnioittaa ja tukee asiakkaidensa itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta.
5. Tulkki osoittaa solidaarisuutta ammattikuntaansa kohtaan.
6. Tulkki valmistautuu ajoissa ja huolellisesti tehtäväänsä.
7. Tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä moitteettomasti.
8. Tulkki on puolueeton eikä anna henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikuttaa työnsä laatuun.
9. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.
10. Jos tulkki toimii sellaisessa asiakastyössä, jossa asiakkaat ovat myös tulkkipalvelun käyttäjiä, hän toimii niin että ammattiroolit eivät sekoitu.

Ammattietiikan rikkominen

11. Mikäli tulkin todetaan toimineen ammattietiikan vastaisesti, ryhtyy tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä tulkikoulutusrekisterin ja tulkki luettelon säännöissä määrättyihin toimenpiteisiin.

Työolosuhteet

12. Tulkkauksen laadun takaamiseksi tulkki varmistaa, että kuuluvuus ja näkyvyys ovat riittävät, työolot ovat ergonomisesti tyydyttävät ja tulkkaukselle annetaan riittävästi taukoja.

13. Tulkki tekee etukäteen suullisen tai kirjallisen työsopimuksen tilaajan kanssa sekä tarvittaessa sopii palkasta ja korvauksesta palkanmaksajan kanssa
14. Tulkki selvittää etukäteen työajan pituuden. Tulkin aktiivinen tulkkausaika on enintään kuusi tuntia päivässä. Tulkkauksesta aterioiden aikana, tauoilla ja varsinaisen tilaisuuden ulkopuolella sovitaan etukäteen. Samanaikaistulkkauksessa yli kahden tunnin toimeksiannossa tarvitaan kaksi tulkkia.

Tämä ammattisäännöstö on hyväksytty tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän kokouksessa lokakuun 3. päivänä 1996 ja se on päivitetty 20.9.1999.

Liite 2: ASIOIMISTULKIN AMMATTISÄÄNNÖSTÖ

1. Tätä ammattisäännöstöä sovelletaan, mikäli laki tai asetukset eivät toisin määrää.
2. Tulkilla on vaitiolovelvollisuus.
3. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
4. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole tarpeellista pätevyyttä tai jossa hän on jäävi.
5. Tulkki ei hyväksy toimeksiantoa, josta on haittaa tulkkien ammattikunnalle tai joka vähentää sen arvostusta.
6. Tulkki on solidaarinen ammattikuntaansa kohtaan.
7. Tulkki varmistaa, että työolosuhteet ovat tulkkaukseen soveltuvat.
8. Tulkki tekee etukäteen kirjallisen sopimuksen tulkkaustoimeksiannosta ottan ensisijaisesti huomioon liittojen suositukset. Ellei kirjallinen sopimus ole mahdollinen, tulkki ja toimeksiantaja voivat tehdä sopimuksen suullisesti.
9. Tulkki valmistautuu tehtäväänsä huolellisesti ja ajoissa.
10. Tulkki pyrkii kattavaan tulkkaukseen, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.
11. Tulkki pysyttelee puolueettomana ja ulkopuolisena eikä anna henkilökohtaisten asenteiden tai mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.
12. Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä.
13. Tulkki ei toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan mitään muita kuin tulkkaustehtäviä.
14. Tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä tilanteen luonteen huomioiden.
15. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.

Tätä säännöstöä noudattaa Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry:n, Kääntäjien ammattijärjestö ry:n ja Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n jäsenet.

Liite 3: Webropol-kyselyn avokysymykset viittomakielisille asiakkaille

1. Vastaajan sukupuoli
2. Vastaajan ikä
3. Asuinalue
4. Missä tilanteissa käytät useimmiten tulkkia? Valitse enintään kolme (3) vaihtoehtoa
5. Oletko joskus halunnut antaa palautetta tulkille hänen ulkonäöstään? Miksi tai miksi et?
6. Oletko joskus antanut palautetta tulkille hänen ulkonäöstään? Miten? Millaisista asioista?
7. Onko sinulle tärkeää miltä tulkki näyttää? Miksi?
8. Mitä odotat tulkin ulkonäöltä ja ulkoiselta olemukselta? Miltä toivot tulkin näyttävän?
9. Vaihtelevatko odotukset tulkkaustilanteen mukaan? Millä tavalla?
10. Ovatko odotuksesi miestulkkeja ja naistulkkeja kohtaan erilaiset koskien heidän ulkonäköään tai ulkoista olemustaan? Millä tavalla?
11. Voiko tulkin ulkonäkö tai ulkoinen olemus vaikuttaa tulkkaustilanteeseen? Millä tavalla?
12. Jos mahdollista, valitsisitko kahdesta yhtä taitavasta tulkista toisen ulkonäön perusteella? Millä tavalla ulkonäkö vaikuttaisi valintaan?

Liite 4: Webropol-kyselyn esittelykirje ja avokysymykset viittomakielen tulkeille

Hei,

Olemme kaksi neljännen vuosikurssin viittomakielen tulkkiopiskelijaa Turun Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyönämme kartoitusta viittomakielen tulkkien kokemista ulkonäköön ja ulkoiseen olemukseen liittyvistä paineista.

Tulkeille suunnattu kyselymme on kaksiosainen: Ensimmäisessä osiossa, johon toivomme teidän erityisesti keskittyvän, on avoimia kysymyksiä. Toinen osio on monivalintakysely, jossa keskitytään tulkkien yksittäisiin ominaisuuksiin ja niiden merkityksiin.

Saadut tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja niitä käytetään ainoastaan opinnäytetyön tekemiseen. Vastauksista ja mahdollisista lainauksista ei käy ilmi vastaajan henkilöllisyys, eikä esimerkiksi asuinpaikkakunta, asiakassuhteet tms. Lisäksi miespuolisten tulkkien vastauksien käsittelyssä kiinnitämme erityistä huomiota anonymiteetin säilymiseen.

Kyselyssä termillä "**ulkonäkö**" tarkoitetaan ihmisessä olevia pysyviä tai melko pysyviä ominaisuuksia, kuten kasvopiirteitä, pituutta, painoa yms.

Termillä "**ulkoinen olemus**" tarkoitetaan muutettavissa olevia ominaisuuksia, kuten vaateista, meikkejä, asusteita yms.

Toivomme Sinun vastaavan kyselymme **1. helmikuuta 2010 mennessä**.

Kiitoksia ajastasi ja vastauksistasi!

Ystävällisesti,

Laura Lepistö ja Heidi Luusua

Diak Länsi, Turun yksikkö

1. Vastaajan sukupuoli
2. Toimialue
3. Työkokemus vuosina
4. Millaisista tulkkaustilanteista työaikasi pääasiallisesti koostuu?
5. Koetko työssäsi ulkonäköpaineita? Jos, niin millaisia? Mistä luulet niiden johtuvan?
6. Koetko paineita enemmän kollegoiden vai asiakkaiden suunnasta?
7. Ovatko kokemasi ulkonäköpaineet muuttuneet työkokemuksen karttuessa? Miten?
8. Oletko kokenut tarvetta puuttua / puuttunut tulkkiparisi ulkoiseen olemukseen? Jos olet, niin miksi ja miten?
9. Onko kollega puuttunut ulkoiseen olemukseesi? Miksi, miten?
10. Oletko saanut suoraa palautetta (positiivista tai negatiivista) asiakkaalta liittyen ulkonäköösi tai ulkoiseen olemukseesi?
11. Uskotko asiakkaiden puhuvan tulkkien ulkonäöstä tulkkaustilanteiden ulkopuolella? Millaisista asioista?
12. Uskotko tulkin ulkonäöllä ja/tai ulkoisella olemuksella olevan asiakkaalle merkitystä? Perustele vastauksesi.
13. Vaikuttavatko erilaiset tulkkaustilanteet mielestäsi ulkonäköpaineiden kokemiseen? Perustele vastauksesi.
14. Millaisissa tulkkaustilanteissa uskot tai koet tulkin ulkonäöllä olevan eniten merkitystä tilanteeseen? Perustele vastauksesi.
15. Mihin kiinnität huomiotasi ulkonäössäsi ja ulkoisessa olemuksessasi vapaaajalla? Entä työajalla? Poikkeavatko ne toisistaan?
16. Oletko hankkinut / jättänyt hankkimatta jotain ulkoiseen olemukseen liittyvää sillä perusteella, että toimit / tulet toimimaan tulkkina?
17. Onko ulkonäkösi joskus vaikuttanut tulkkaustilanteeseen? Miten?
18. Uskotko ulkonäön vaikuttavan työnsaantiin? Miten?
19. Uskotko viittomakielisten asiakkaiden odottavan eri asioita miestulkeilta kuin naistulkeilta ulkonäön ja ulkoisen olemuksen osalta?

Liite 5: Kyselyn kvantitatiivinen osio vastauksineen

Kasvot, n=96

	1 Suuri negatiivinen merkitys (arvo: 1)	2 Negatiivinen merkitys (arvo: 2)	3 Pieni negatiivinen merkitys (arvo: 3)	4 Neutraali, ei merkitystä (arvo: 4)	5 Pieni positiivinen merkitys (arvo: 5)	6 Positiivinen merkitys (arvo: 6)	7 Suuri positiivinen merkitys (arvo: 7)
hyvä iho (ka: 5,063; yht: 95)	0%	0%	0%	24,2%	50,5%	20%	5,3%
	0	0	0	23	48	19	5
kuiva / hilseilevä iho (ka: 3,295; yht: 95)	1,1%	4,2%	60%	33,7%	1,1%	0%	0%
	1	4	57	32	1	0	0
rasvainen / huokoinen iho (ka: 3,358; yht: 95)	1,1%	5,3%	50,5%	43,2%	0%	0%	0%
	1	5	48	41	0	0	0
ihottuma (ka: 3,146; yht: 96)	1%	9,4%	63,5%	26%	0%	0%	0%
	1	9	61	25	0	0	0
finnit (ka: 3,156; yht: 96)	2,1%	11,5%	55,2%	31,3%	0%	0%	0%
	2	11	53	30	0	0	0
poikkeava ihon väri, punoitus, laikut (ka: 3,375; yht: 96)	1%	3,1%	53,1%	42,7%	0%	0%	0%
	1	3	51	41	0	0	0
näkyvät luomet / syntymämerkit (ka: 3,729; yht: 96)	1%	1%	22,9%	74%	1%	0%	0%
	1	1	22	71	1	0	0
silmäpussit / tummat silmäanaluset (ka: 3,167; yht: 96)	1%	14,6%	52,1%	31,3%	1%	0%	0%
	1	14	50	30	1	0	0
verestävät / punaiset silmät (ka: 2,684; yht: 95)	6,3%	30,5%	52,6%	9,5%	1,1%	0%	0%
	6	29	50	9	1	0	0
meikki, ehostus (ka: 5,042; yht: 96)	0%	0%	0%	20,8%	56,3%	20,8%	2,1%
	0	0	0	20	54	20	2
meikittömyys (ka: 3,926; yht: 95)	0%	2,1%	6,3%	88,4%	3,2%	0%	0%
	0	2	6	84	3	0	0
vahva meikki silmissä (ka: 3,074; yht: 95)	3,2%	12,6%	58,9%	24,2%	1,1%	0%	0%
	3	12	56	23	1	0	0

kevyt meikki silmissä (ka: 4,802; yht: 96)	0% 0	0% 0	0% 0	38,5% 37	43,8% 42	16,7% 16	1% 1
vahva meikki huulissa (ka: 3,469; yht: 96)	2,1% 2	7,3% 7	44,8% 43	36,5% 35	6,3% 6	3,1% 3	0% 0
kevyt meikki huulissa (ka: 4,583; yht: 96)	0% 0	0% 0	0% 0	52,1% 50	38,5% 37	8,3% 8	1% 1
terveet hampaat (ka: 5,052; yht: 96)	0% 0	0% 0	0% 0	32,3% 31	35,4% 34	27,1% 26	5,2% 5
suorat hampaat (ka: 4,6; yht: 95)	0% 0	0% 0	0% 0	54,7% 52	31,6% 30	12,6% 12	1,1% 1
vinot hampaat (ka: 3,667; yht: 96)	1% 1	2,1% 2	26% 25	70,8% 68	0% 0	0% 0	0% 0
huomattavan suuret hampaat (ka: 3,49; yht: 96)	1% 1	4,2% 4	39,6% 38	55,2% 53	0% 0	0% 0	0% 0
huomattavan pienet hampaat (ka: 3,74; yht: 96)	1% 1	2,1% 2	18,8% 18	78,1% 75	0% 0	0% 0	0% 0
keltaiset hampaat (ka: 3,319; yht: 94)	1,1% 1	9,6% 9	45,7% 43	43,6% 41	0% 0	0% 0	0% 0
valkoiset hampaat (ka: 4,656; yht: 96)	0% 0	0% 0	1% 1	49% 47	35,4% 34	12,5% 12	2,1% 2
kapeat huulet (ka: 3,948; yht: 96)	0% 0	0% 0	5,2% 5	94,8% 91	0% 0	0% 0	0% 0
täyteläiset huulet (ka: 4,156; yht: 96)	0% 0	0% 0	0% 0	87,5% 84	10,4% 10	1% 1	1% 1
rohtuneet huulet (ka: 3,385; yht: 96)	1% 1	2,1% 2	55,2% 53	40,6% 39	1% 1	0% 0	0% 0
puhtaat hiukset (ka: 5,5; yht: 94)	0% 0	1,1% 1	1,1% 1	12,8% 12	27,7% 26	46,8% 44	10,6% 10
likaiset hiukset (ka: 2,33; yht: 94)	14,9% 14	43,6% 41	37,2% 35	3,2% 3	0% 0	1,1% 1	0% 0
epämääräinen hiusväri, juurikasvu (ka: 3,417; yht: 96)	2,1% 2	8,3% 8	35,4% 34	54,2% 52	0% 0	0% 0	0% 0
epätavallinen / huomio- ta herättävä hiusväri (ka: 3,219; yht: 96)	3,1% 3	13,5% 13	45,8% 44	33,3% 32	4,2% 4	0% 0	0% 0
takut (ka: 2,768; yht: 95)	7,4% 7	27,4% 26	46,3% 44	18,9% 18	0% 0	0% 0	0% 0

rastat / muu erikoinen hiustyyli (ka: 3,406; yht: 96)	3,1% 3	8,3% 8	38,5% 37	44,8% 43	5,2% 5	0% 0	0% 0
vahvapiirteiset silmäla- sit (ka: 3,969; yht: 96)	0% 0	1% 1	5,2% 5	89,6% 86	4,2% 4	0% 0	0% 0
värikkäät silmälasit (ka: 3,937; yht: 95)	0% 0	0% 0	8,4% 8	89,5% 85	2,1% 2	0% 0	0% 0
rypyt (ka: 3,938; yht: 96)	1% 1	0% 0	3,1% 3	95,8% 92	0% 0	0% 0	0% 0
huolittelemattomat kulmakarvat (ka: 3,76; yht: 96)	1% 1	1% 1	18,8% 18	79,2% 76	0% 0	0% 0	0% 0
kulmakarvat, jotka eivät näy (ka: 3,448; yht: 96)	3,1% 3	8,3% 8	29,2% 28	59,4% 57	0% 0	0% 0	0% 0
näkyvät ihokarvat (ka: 3,663; yht: 95)	1,1% 1	3,2% 3	24,2% 23	71,6% 68	0% 0	0% 0	0% 0
miehillä viikset / parta (ka: 3,787; yht: 94)	0% 0	2,1% 2	18,1% 17	78,7% 74	1,1% 1	0% 0	0% 0
arvet / haavat (ka: 3,659; yht: 91)	1,1% 1	2,2% 2	26,4% 24	70,3% 64	0% 0	0% 0	0% 0
mustelmat, ruhjeet (ka: 3,063; yht: 95)	3,2% 3	16,8% 16	50,5% 48	29,5% 28	0% 0	0% 0	0% 0
korvakorut (ka: 4,074; yht: 95)	0% 0	0% 0	3,2% 3	87,4% 83	8,4% 8	1,1% 1	0% 0
hammaskorut (ka: 3,8; yht: 95)	0% 0	1,1% 1	20% 19	76,8% 73	2,1% 2	0% 0	0% 0
kasvojen alueen lävis- tykset (ka: 2,905; yht: 95)	6,3% 6	22,1% 21	47,4% 45	23,2% 22	1,1% 1	0% 0	0% 0
kasvojen alueen tatu- oinnit (ka: 2,138; yht: 94)	25,5% 24	38,3% 36	33% 31	3,2% 3	0% 0	0% 0	0% 0
ka: 3,698; yht: 4195	2,2% 93	7,2% 304	27,3% 1147	50,1% 2103	8,5% 357	3,9% 163	0,7% 28

Kädet ja käsivarret, n=96

	1 Suuri negatiivi- nen mer- kitys (arvo: 1)	2 Nega- tiivinen merki- tys (arvo: 2)	3 Pieni negatiivi- nen mer- kitys (arvo: 3)	4 Neut- raali, ei merki- tystä (arvo: 4)	5 Pieni positiivi- nen mer- kitys (arvo: 5)	6 Posi- tiivinen merki- tys (arvo: 6)	7 Suuri positiivi- nen mer- kitys (arvo: 7)
siistit kädet (ka: 5,448; yht: 96)	0% 0	0% 0	0% 0	8,3% 8	47,9% 46	34,4% 33	9,4% 9
likaiset / epäsiistit kädet (ka: 2,198; yht: 96)	15,6% 15	49% 47	35,4% 34	0% 0	0% 0	0% 0	0% 0
sopusuhtaiset kä- det (ka: 4,421; yht: 95)	0% 0	0% 0	0% 0	69,5% 66	20% 19	9,5% 9	1,1% 1
pienet kädet (ka: 3,989; yht: 95)	0% 0	0% 0	5,3% 5	92,6% 88	1,1% 1	0% 0	1,1% 1
suuret kädet (ka: 4,074; yht: 95)	0% 0	0% 0	2,1% 2	90,5% 86	6,3% 6	0% 0	1,1% 1
pulleat sormet (ka: 3,905; yht: 95)	0% 0	0% 0	12,6% 12	86,3% 82	0% 0	0% 0	1,1% 1
luisevat sormet (ka: 4,032; yht: 95)	0% 0	0% 0	2,1% 2	94,7% 90	2,1% 2	0% 0	1,1% 1
pitkät sormet (ka: 4,223; yht: 94)	0% 0	0% 0	0% 0	80,9% 76	17% 16	1,1% 1	1,1% 1
lyhyet sormet (ka: 3,958; yht: 95)	0% 0	0% 0	7,4% 7	91,6% 87	0% 0	0% 0	1,1% 1
kuiva / hilseilevä iho (ka: 3,284; yht: 95)	1,1% 1	2,1% 2	64,2% 61	32,6% 31	0% 0	0% 0	0% 0
näkyvät luomet / syntymämerkit (ka: 3,821; yht: 95)	1,1% 1	0% 0	14,7% 14	84,2% 80	0% 0	0% 0	0% 0
epämääräinen väri (ka: 3,691; yht: 94)	1,1% 1	1,1% 1	25,5% 24	72,3% 68	0% 0	0% 0	0% 0

huolitellut kynnet (ka: 5,021; yht: 94)	0% 0	0% 0	0% 0	18,1% 17	64,9% 61	13,8% 13	3,2% 3
huolittelemattomat kynnet (ka: 3,379; yht: 95)	3,2% 3	3,2% 3	46,3% 44	47,4% 45	0% 0	0% 0	0% 0
ei kynsilakkaa (ka: 4; yht: 95)	0% 0	0% 0	1,1% 1	97,9% 93	1,1% 1	0% 0	0% 0
kynsilakka, väri- tön (ka: 4,147; yht: 95)	0% 0	0% 0	0% 0	87,4% 83	11,6% 11	0% 0	1,1% 1
kynsilakka, väril- linen (ka: 4,043; yht: 94)	0% 0	0% 0	11,7% 11	74,5% 70	12,8% 12	0% 0	1,1% 1
pitkät kynnet (ka: 3,883; yht: 94)	0% 0	0% 0	18,1% 17	77,7% 73	3,2% 3	0% 0	1,1% 1
erittäin lyhyet kynnet (ka: 3,936; yht: 94)	0% 0	0% 0	9,6% 9	89,4% 84	0% 0	0% 0	1,1% 1
rakennekynnet (ka: 3,905; yht: 95)	0% 0	3,2% 3	18,9% 18	64,2% 61	12,6% 12	0% 0	1,1% 1
pureskellut kynnet / kynsinauhat (ka: 3,126; yht: 95)	2,1% 2	9,5% 9	62,1% 59	26,3% 25	0% 0	0% 0	0% 0
likaiset kyn- nenaluset (ka: 2,558; yht: 95)	8,4% 8	32,6% 31	54,7% 52	3,2% 3	1,1% 1	0% 0	0% 0
ihottuma (ka: 3,347; yht: 95)	2,1% 2	3,2% 3	52,6% 50	42,1% 40	0% 0	0% 0	0% 0
näkyvät ihokarvat (ka: 3,789; yht: 95)	1,1% 1	3,2% 3	11,6% 11	84,2% 80	0% 0	0% 0	0% 0
kainalokarvat (ka: 2,979; yht: 95)	9,5% 9	16,8% 16	40% 38	33,7% 32	0% 0	0% 0	0% 0
”allit” (ka: 3,705; yht: 95)	1,1% 1	3,2% 3	20% 19	75,8% 72	0% 0	0% 0	0% 0
haavat / arvet (ka: 3,589; yht: 95)	1,1% 1	3,2% 3	31,6% 30	64,2% 61	0% 0	0% 0	0% 0

tatuoinnit (ka: 3,242; yht: 95)	4,2% 4	7,4% 7	48,4% 46	40% 38	0% 0	0% 0	0% 0
sormukset (ka: 4; yht: 95)	0% 0	0% 0	9,5% 9	85,3% 81	2,1% 2	2,1% 2	1,1% 1
rannekorut (ka: 3,821; yht: 95)	0% 0	2,1% 2	15,8% 15	80% 76	2,1% 2	0% 0	0% 0
kello (ka: 4,021; yht: 95)	0% 0	0% 0	3,2% 3	92,6% 88	3,2% 3	1,1% 1	0% 0
ka: 3,791; yht: 2941	1,7% 49	4,5% 133	20,2% 593	64,1% 1884	6,7% 198	2% 59	0,9% 25

Vartalo ja jalat, n=95

	1 Suuri negatiivi- nen mer- kitys (arvo: 1)	2 Nega- tiivinen merkitys (arvo: 2)	3 Pieni negatiivi- nen mer- kitys (arvo: 3)	4 Neut- raali, ei merki- tystä (arvo: 4)	5 Pieni positiivi- nen mer- kitys (arvo: 5)	6 Positiivinen merkitys (arvo: 6)	7 Suuri positiivi- nen mer- kitys (arvo: 7)
sopusuhtainen ruumiinrakenne (ka: 4,537; yht: 95)	0% 0	0% 0	0% 0	58,9% 56	30,5% 29	8,4% 8	2,1% 2
epäsuhtainen ruumiinrakenne (ka: 3,691; yht: 94)	1,1% 1	0% 0	27,7% 26	71,3% 67	0% 0	0% 0	0% 0
alipaino (ka: 3,611; yht: 95)	1,1% 1	1,1% 1	33,7% 32	64,2% 61	0% 0	0% 0	0% 0
ylipaino (ka: 3,468; yht: 94)	1,1% 1	4,3% 4	41,5% 39	53,2% 50	0% 0	0% 0	0% 0
”makkarat” / ”jenkkakahvat” (ka: 3,6; yht: 95)	1,1% 1	1,1% 1	34,7% 33	63,2% 60	0% 0	0% 0	0% 0
selluliitti (ka: 3,839; yht: 93)	1,1% 1	0% 0	12,9% 12	86% 80	0% 0	0% 0	0% 0
suuret rinnat (ka: 3,819; yht: 94)	1,1% 1	1,1% 1	16% 15	78,7% 74	3,2% 3	0% 0	0% 0
pienet rinnat (ka: 3,978; yht: 93)	1,1% 1	0% 0	0% 0	97,8% 91	1,1% 1	0% 0	0% 0
raskaus (ka: 4,074; yht: 95)	0% 0	0% 0	3,2% 3	86,3% 82	10,5% 10	0% 0	0% 0
raskausarvet (ka: 3,883; yht: 94)	1,1% 1	1,1% 1	6,4% 6	91,5% 86	0% 0	0% 0	0% 0
näkyvät luomet / syntymämer- kit (ka: 3,853; yht: 95)	1,1% 1	0% 0	11,6% 11	87,4% 83	0% 0	0% 0	0% 0

säärikärvät (ka: 3,305; yht: 95)	1,1% 1	10,5% 10	45,3% 43	43,2% 41	0% 0	0% 0	0% 0
paksut jalat (ka: 3,874; yht: 95)	1,1% 1	0% 0	9,5% 9	89,5% 85	0% 0	0% 0	0% 0
kapeat jalat (ka: 4,011; yht: 95)	0% 0	0% 0	1,1% 1	96,8% 92	2,1% 2	0% 0	0% 0
länkisääret (ka: 3,862; yht: 94)	1,1% 1	1,1% 1	8,5% 8	89,4% 84	0% 0	0% 0	0% 0
pihtipolvet (ka: 3,84; yht: 94)	1,1% 1	1,1% 1	10,6% 10	87,2% 82	0% 0	0% 0	0% 0
tatuoinnit (ka: 3,426; yht: 94)	3,2% 3	6,4% 6	35,1% 33	55,3% 52	0% 0	0% 0	0% 0
lävistyksset (ka: 3,404; yht: 94)	4,3% 4	4,3% 4	38,3% 36	53,2% 50	0% 0	0% 0	0% 0
haavat / arvet (ka: 3,663; yht: 95)	1,1% 1	1,1% 1	28,4% 27	69,5% 66	0% 0	0% 0	0% 0
ihottuma (ka: 3,568; yht: 95)	1,1% 1	2,1% 2	35,8% 34	61,1% 58	0% 0	0% 0	0% 0
kaulakoru (ka: 4,032; yht: 94)	0% 0	0% 0	3,2% 3	91,5% 86	4,3% 4	1,1% 1	0% 0
rintakoru (ka: 3,872; yht: 94)	0% 0	1,1% 1	12,8% 12	84% 79	2,1% 2	0% 0	0% 0
ka: 3,782; yht: 2076	1,1% 22	1,6% 34	18,9% 393	75,4% 1565	2,5% 51	0,4% 9	0,1% 2